

In dit
nummer o.a.:

- "Ik wil iets nuttigs doen in m'n leven"
- De sigaar voor de beroeps
- Militaire aids test
- We hebben ze in soorten
- 'Bird'
- René Shuman
- Ontwikkelingen in popjaar '88
- Moeten we onze visie op zelfdoding herzien?
- Lang geleden
- Walkmans getest

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman Hu-
manistisch Geestelijke Verzor-
ging te Zeist.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorz.),
Tineke Hundling, Wim Reinders,
Hans Schonk, Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend
van Dam, Evert van Dijk, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Pieter
de Jager, Willy Lohmann, Frits
Maas, Len Munnik, Leo van Op-
zeeland, Cor Out, Tom Pauka,
Freek Pol, Rien Robijns, Karel
Roskam, Paul Rutten, Klaas Soes-
beek, Jan Stoof, Wessel Visser,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

De sigaar voor de beroeps	2
"Ik wil iets nuttigs doen in m'n leven"	3
We hebben ze in soorten	5
René Shuman	6
Ontwikkelingen in popjaar '88	7
Donner en zijn gevecht voor Kortsjoi	9
MAT, militaire aids test	10
Betrayed	12
Erasmus (poster)	14
De welpenglimlach	16
De tijd kruipt/Vragen staat vrij	17
Lang geleden	18
Walkmans getest	20
'Bird'	22
Moeten we onze visie op zelfdoding herzien?	24
Boeken	25
Willy Lohmann	28

Foto's:

voorpagina Wim Reinders
pag. 14/15 Wim Heij
pag. 19 Gerard van Erkelens

De tijd kruipt

*Ik moet voor mijn werk erg veel verga-
deren, dus is het maar gelukkig dat ik
daar geen hekel aan heb. Als alles een
beetje normaal gaat en de dames en
heren elkaar niet in de haren vliegen,
kan vergaderen heel leuk zijn. Je zit bij
elkaar met een kopje thee en toch ben je
aan het werk. Ik vind vergaderen vaak
leuker dan een verjaardag.*

*Maar je hebt ook mensen die vergade-
ren vreselijk vinden, meestal omdat ze
zich zitten te vervelen. Als ik zulke men-
sen tegen kom in een vergadering,
schrijf ik altijd even op wat ze doen.
Want ze doen altijd iets om de verveling
te verdrijven. Ik heb daar een speciaal
klein boekje voor dat altijd naast mijn
bloknoet ligt.*

*Er zijn veel mensen die bij een vergade-
ring zitten te duimzuigen. Ze zetten hun
ellebogen op het tafelblad, vouwen hun
handen over elkaar, en leggen de on-
derkant van hun neus op hun hand. Dat
ziet er heel nadenkend uit. In die hou-
ding kan je, zonder dat iemand het ziet,
de punt van je duim in je mond doen.
Vraag je aan zo iemand of hij de suiker
even wil aangeven, dan hoor je een
plopje. Als je vraagt of hij dit of dat
papier even wil aangeven, dan zit er
een nat plekje op het papier.*

*Er zijn ook mensen in vergaderingen
met een speeltje. Bijvoorbeeld een bal-
pen waar een horloge in zit. Zo'n horlo-
ge kan ook op stopwatch gezet worden,
en daarmee kan bijvoorbeeld gemeten
worden wie het langst en wie het kortst*

*spreekt. Er zijn wel mensen die een heel
scorebord op hun bloknoet tekenen.
Trouwens over tekenen gesproken, er
bestaan mensen die ontzettend uitge-
breide tekeningen maken bij vergade-
ringen. In het gewone leven tekenen ze
nooit, alleen dus als ze zich te pletter
vervelen. Ik zie ook wel eens iemand
die een krant meeneemt en dan alle let-
ters o met de balpen opvult. Dat is ook
iets wat mensen alleen in vergaderin-
gen doen.*

*Al die dingen vind ik niet erg. Het enige
waar ik niet tegen kan dat is een
dropjeseter. Laatst zat ik weer met zo
iemand te vergaderen, een man met
een zak harde witte knoopjes die gevuld
zijn met zwart-op-wit. Eerst liet hij de
zak rondgaan en toen we allemaal één
knoopje genomen hadden at hij zelf de
rest op. Dat ging ontzettend langzaam.
Hij deed er een hele dag over. Iedere
keer als hij zo'n knoopje doorbeet,
moest de hele vergadering slikken. Zelf
zat ik op mijn bovenlip te bijten, anders
hield ik het niet uit.*

*Heb ik trouwens al verteld wat ik zelf
doe als ik het niet uithoud in een verga-
dering? Oh ja, dat heb ik al verteld. Ik
schrijf dan alles op in mijn kleine
boekje.*

Tom Pauka

Dat wordt dus krabben...

"Ik wil iets nuttigs doen in m'n leven"

Helmut ten Have is van mening dat dienstplichtige militairen meer verantwoordelijkheid moeten krijgen. Ook moeten ze minder worden opgezadeld met bezigheidstherapie wanneer het werk gedaan is.

Helmut is opgekomen in maart 1988 en vervult zijn dienstplicht bij het 44e pantserinfanteriebataljon in Zuidlaren. Voor die tijd heeft hij technische natuurkunde gestudeerd aan de Universiteit Twente.

Over de vraag wat je wel of niet met die studie kunt en wilt doen, had EGO-redacteur Wim Reinders een gesprek met hem, evenals over zijn kijk op de dienstplicht die hij vervult.

Helmut: "Ze moeten stoppen met de bezigheidstherapieën, als het werk af is, is het af"

Helmut, kun je me uitleggen wat technische natuurkunde is? Ik weet niets van natuurkunde af.

Technische natuurkunde houdt zich vooral bezig met het praktisch toepassen van natuurkundige principes, zoals het maken en gebruiken van allerlei meetapparatuur, lasers, computers en vele andere apparaten. Eigenlijk is alles wat je om je heen tegenkomt natuurkundig: een tv-toestel is bijvoorbeeld één en al toegepaste natuurkunde. Daar zijn ongelooflijk veel natuurkundige wetten in toegepast. Het basisontwerp wordt gemaakt door een fysicus (een ander woord voor natuurkundige) en daarna werken er allerlei andere mensen aan verder, vooral aan de electronica.

Spectrumanalyse

Waar heb jij je in jouw studie voorname-lijk mee bezig gehouden?

Met spectroscopie aan biologische weefsels. Dat klinkt erg ingewikkeld, daarom zal ik dat even uitleggen. Je belicht een bepaalde stof, bijvoorbeeld met een laser (één kleur) en je kijkt wat voor kleuren licht er bij deze stof aan de

andere kant uitkomen. Via het uitgestraalde licht probeer je dan te weten te komen wat voor bijzonders er met die stof aan de hand is. Een voorbeeld: in longweefsel zie je vaak zwarte puntjes. Als je die puntjes met een laser belicht en je verwerkt de gegevens, dan zie je dat die puntjes bestaan uit as, koolstof en andere stoffen.

Is het gemakkelijk om te onderscheiden wat er allemaal in die puntjes kan zitten als je met zo'n laser werkt?

Aan de andere kant van de stof komen er allemaal verschillende kleuren uit. Het plaatje dat er dan uitkomt heet een spectrum. In mijn afstudeeropdracht heb ik een programma voor de computer geschreven om het uiteenrafelen van zo'n spectrum te vereenvoudigen. Een stof bestaat uit allerlei moleculen en de opbouw van die moleculen bepaalt de soort van de stof. Met het programma dat ik geschreven heb, is die opbouw gemakkelijker te vinden dan voorheen.

Wat kun je na je dienstdtijd voor werk gaan doen met deze studie?

In zo'n afstudeeropdracht neem je een

heel speciaal onderdeel van de natuurkunde, maar daar hoeft je later niet be-slist je brood mee te verdienen.

Ik heb een opleiding gehad waarin ik geleerd heb over dingen na te denken, om op een bepaalde manier een onderzoek op te zetten. Dat is het belangrijkste. Ik heb geleerd om op een bepaalde manier problemen aan te pakken, hoe ik dingen moet opzoeken en ze moet vinden. Daardoor kan ik ook in andere vakgebieden naast dat van mijn afstudeer-opdracht aan het werk.

Verbetering van het leven

Waar ga je het liefst in aan de slag?

Het liefst zou ik gaan werken aan iets dat de kwaliteit van het leven van mensen kan verbeteren; iets natuurkundigs met iets dat biomedisch is. Daarbij zou ik dan ook graag met de computer willen werken.

Wat trekt je bij computers aan? Doen ze jou wat?

Ik vind het prettig werken: het rechtlij-nige erin is vaak tegengesteld aan de dingen waar ik in de natuurkunde mee bezig ben. Daarbij moet je vaak van al-less gaan proberen om te kijken waar je uitkomt. Dan verbeter je het vorige model en ga je weer verder zoeken naar volgende verbeteringen.

En bij computers staan de dingen vast, het programma is rechtlijnig, je hoeft niet meer naar van alles te zoeken als het programma er eenmaal in zit.

Je zei net dat je wilt werken aan de verbetering van het leven van mensen. Hoe kun je dat doen via je studie?

Ik zal een voorbeeld geven. Kankerpatiënten worden in sommige gevallen bestraald. Nu zijn de gevolgen van die bestraling niet heel goed bekend. Door onderzoek kun je proberen uit te vinden hoe straling het beste kan worden toegepast op een manier die de meeste voordelen biedt voor de patiënt. Een manier dus waarbij de vorm van kanker wordt onderdrukt of verdwijnt en de patiënt zo weinig mogelijk nadelige gevolgen ondervindt. Zo kan de kwaliteit van het leven verbeterd worden. Dit heeft met medische zaken te maken, maar bij dit soort onderzoek komen ook heel veel natuurkundige principes naar voren.

De militaire sector

Natuurkundigen kunnen dus een goede bijdrage leveren om de kwaliteit van

het menselijk leven te verbeteren. Nu werkt een zeer groot aantal natuurkundigen aan onderzoek en ontwikkeling van wapensystemen in de militaire sector. Die kant had je ook op gekund?

Ja, maar door dit soort onderzoek zie ik de kwaliteit van het leven niet verbeterd worden. Nu kun je natuurlijk zeggen dat veel militair onderzoek gericht is op het vergroten van de overlevingskansen door bijvoorbeeld andersoortige of dikkere pantser te maken... maar ik zie daar wel een groot verschil in. Aan dit soort onderzoek wil ik niet meedoen. Ik vind dat voor mezelf niet te verantwoord. Een bijdrage leveren aan dingen die te maken hebben met wapens dat heeft voor mij niets te maken met de kwaliteit van het leven.

Laat ik eens met een beetje vreemd voorbeeld komen. De meeste mensen hebben een grote afkeer van kernwapens, omdat de effecten bij gebruik verschrikkelijk zijn. Zou het niet aan te bevelen zijn om een ziektekiem te ontwikkelen die heel snel werkt, niet besmettelijk is, maar wel zeer doeltreffend vijandelijke legers uit kan schakelen? Stel dat naar zoiets onderzoek zou worden gedaan, ben jij daar dan voor te vinden?

Ik vind dat een nogal gruwelijke daad.

Maar is dat niet menslievender dan mensen de gevolgen van een kernoorlog te laten ondervinden, om nog maar eens een rare vraag te stellen?

Zo kun je het ook bekijken: één van de twee kampen uitroeien zodat een kernoorlog niet meer nodig is. Maar dan ben je wel op een heel beperkte manier aan het denken: dan los je problemen op door één deel van het probleem gewoon van tafel te vegen. Dat is niet zo'n erg verantwoorde manier van denken.

Nee, je zou dit soort denken 'het nucleaire denken' kunnen noemen, omdat veel mensen die met nucleaire geweldsmiddelen te maken hebben op zo'n manier denken. Waarom bevalt deze manier van denken jou niet?

In deze manier van denken komen mensen niet tot gemeenschapszin. Er is eerder sprake van het onderdrukken van gemeenschappelijke waarden, want het gaat dan vooral om de vraag wie er gelijk heeft en welk systeem het beste is. In de NAVO-landen zie je veel nadelige gevolgen van het kapitalistische systeem en in de landen van het Warschaupact merk je veel slechte gevolgen van het communistische systeem. Wij zijn niet zoveel beter dan zij. En ik zie het daarom principieel niet zitten om met behulp van militaire macht dit verschil in inzichten te gaan uitvechten. Daarom wil ik er ook niet aan meewerken om nieuwe wapens of vernietigingsmethoden te ontwikkelen.

Als ik het niet doe...

Nog een laatste gewetensvraag. Stel dat je een aanbod hebt om een de wapenindustrie het dubbele te verdienen van wat je in het kankeronderzoek ver-

"Het liefst zou ik gaan werken aan iets dat de kwaliteit van leven van mensen kan verbeteren"

dient. Ben je dan geen grote dief van je eigen portemonnee als je dat aanbod afslaat?

Ik kan me voorstellen dat veel mensen zo zullen reageren, maar ik neem die baan niet. Sommigen zullen misschien zeggen dat ik m'n gezin en mezelf dan tekort doe, maar zo ligt dat voor mij niet. Het werken voor meer geld aan wapensystemen haalt de zin uit mijn leven weg, dat zou alles nutteloos maken. Ik zou mijn hele levensovertuiging over boord gooien. Mijn levensdoel, werken aan een betere kwaliteit van het leven, is niet voor geld te koop, ook niet voor tien keer zoveel inkomen.

Dan ben jij eigenlijk een merkwaardig mens. De meeste mensen zouden zeggen: als ik het niet doe, doet een ander het wel. Waarom zou jij dat laten lopen? Ja, maar iemand moet toch beginnen!

Zo in de trant van: als ik het niet doe, doet een ander het misschien ook wel niet?

Dat is natuurlijk een heel idealistisch standpunt, maar ik ga er niet aan meewerken. Voor mij is er geen keuzemogelijkheid: het kan gewoon niet, omdat het strijdig is met mijn visie op het leven. Het is voor mij misschien ook gemakkelijk praten, want ik heb een goed inkomen straks en ik kom ook wel aan de bak, denk ik. Maar er zijn mensen voor wie deze afweging misschien veel moeilijker kan zijn.

Goed, laten we er van uitgaan dat je moet kiezen tussen geen baan of een baan ergens aan de lopende band in de wapenindustrie. Wat doe je?

Dan zit ik liever in de bijstand dan dat ik daar werk. Dan doe ik ergens wel wat zinvol vrijwilligerswerk. Ik wil iets nuttigs doen in m'n leven.

Voel jij je dan nooit bedreigd door een mogelijke vijand? Want daar is de militaire industrie voor, om je te verdedigen

tegen die mogelijke vijand.

Dienstplicht met meer verantwoordelijkheid

Het is misschien wel mogelijk dat we ooit worden aangevallen. Ik zit tenslotte niet voor niets in dienst. Op dit moment accepteer ik het leger in Nederland; als het er niet was, zou die leegte opgevuld worden door NAVO-partners of het Warschaupact. Omdat de situatie is zoals hij is, kan het leger nog niet weg en daarom vervul ik mijn dienstplicht.

Doe je dat met plezier?
Nee.

Waarom niet?

De manier waarop van mij gebruik wordt gemaakt staat mij niet aan evenals de manier waarop ik word benaderd: als een klein kind. In militaire dienst wordt er van uitgegaan dat je je verantwoordelijkheid niet aan kunt. Vooral daardoor voel ik me hier een nutteloos wezentje. Dat zou een stuk beter kunnen, daar zijn niet zoveel maatregelen voor nodig.

Welke maatregelen zijn er volgens jou dan nodig?

Om te beginnen moet iedereen meer verantwoordelijkheid krijgen. Dat is heel moeilijk, dat weet ik. Er zullen mensen zijn die er misbruik van maken en daar moet je dan een antwoord op bedenken. Verder moeten ze stoppen met de bezigheids therapieën als het werk af is, is het af. Dan moet je dingen voor jezelf kunnen gaan doen. Tenslotte vind ik dat de dienstdtijd korter moet in plaats van langer, want we zitten ons nu al veel te vaak te vervelen. Dat geldt voor ons bij de anti-tank eenheden, maar ik kan me niet voorstellen dat een gemiddelde infanterist niet in 12 maanden kan worden opgeleid.

Wim Reinders

We hebben ze in soorten

Nederlandse politici reizen wat af. Ze zijn nog maar net terug uit Suriname of nu willen ze alweer naar Zuid-Afrika. Want, zegt CDA-woordvoerder Aarts: "Wij, Nederlandse kamerleden, hebben nog geen Zuidafrikanen ontmoet die van de apartheid te lijden hebben en je wilt trouwens wel eens zelf in Zuid-Afrika gaan zien hoe je de apartheid het best kan bestrijden". Zou de Nederlandse volksvertegenwoordiger Aarts ook zelf naar New York zijn gegaan, voordat hij wilde geloven dat die wolkenkrabber-stad echt bestaat.

Zou Aarts trouwens wel geloven dat Napoleon geleefd heeft, want hij kan deze historische figuur zelf nooit ontmoet hebben. Toch nemen Christendemocraten wel eens iets aan op gezag van anderen, want ze geloven ook in Jezus. Heeft Aarts in Nederland nooit de kans gehad om te praten met Zuidafrikaanse vluchtelingen die hier wonen, of met ANC-leiders en UDF-voormannen, zoals Boesak, die hier regelmatig komen? Want je kunt in Nederland alles te weten komen over het leven in Zuid-Afrika en over de bestrijding van de apartheid.

Suriname

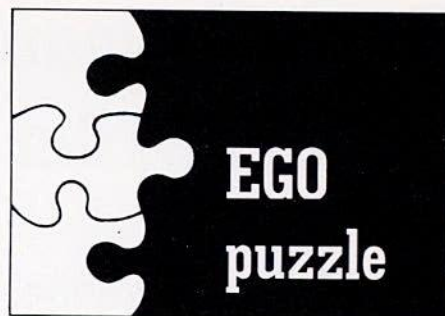
Enfin, de Nederlandse kamerleden zijn naar Suriname gereisd en ze hebben daar hun ogen goed de kost gegeven. Ze waren kritisch, want het deugt daar ginds niet helemaal: "Ze hebben daar nog een leger en dat blijft gevaarlijk. En de Surinaamse regering weigert om te onderhandelen met Brunswijk, dus

moet de ontwikkelingshulp nog maar even in de Haagse portemonnee blijven".

Volgens mij is in het verdrag bij de onafhankelijkheid van Suriname geld toegekend, dat de Surinamers rechte toekomt. Het woord 'ontwikkelingshulp' is dus niet op zijn plaats. En Nederland kan van een ander land niet eisen, dat het vrede sluit met rebellen op zijn grondgebied. Zouden de Nederlandse politici vergeten zijn dat Suriname geen Nederlandse kolonie meer is?

Indonesië

Premier Lubbers en minister Van den Broek zijn ook op reis geweest naar een vroegere kolonie. Maar in Indonesië hebben zij uit een heel ander vaatje getapt. Daar werd helemaal niet gezegd: "Jullie moeten eerst vrede sluiten met Oost-Timor en met Papua. We geven jullie geen ontwikkelingshulp, zolang dat leger van jullie nog zo machtig is."

De oplossing van de puzzel in het vorige nummer luidt:

1. voedsel; 2. edelman; 3. gemalin. Hieronder een viertal visitekaartjes, waarbij door een omzetting van de letters van naam en woonplaats het beroep van betrokkenen kan worden gevonden.

W. Bee
Ark

O. Cuus
Epe

L. Larib
Ane

D. Uccen
Tour

Sterker nog: Indonesië is nog nooit vanuit Den Haag op zijn vingers getikt vanwege de massamoorden die er sinds 1965 hebben plaatsgevonden op minstens 500.000 tegenstanders van het militaire bewind. En ook door premier Lubbers en minister Van den Broek werd op hun laatste reis niet gezegd, dat de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Indonesië in gevaar komt door voortdurende executies van tegenstanders van het corrupte regiem van de schatrijke dievenfamilie van generaal Soeharto.

Nederlandse politici vergoelijken een dergelijke houding met de redenering: "Indonesië is een onafhankelijke staat en Nederland moet zich niet bemoeien met de binnenlandse aangelegenheden. Want wij waren vroeger de koloniale heersers en die moeten zich nu terughoudend opstellen."

Twée maten?

Nederlandse politici op reis in de tropen. Hoe komt het dat ze beleefd geld komen aanbieden in de ene ex-kolonie, terwijl ze in de andere ex-kolonie de hand stevig op de knip houden? En zijn ze in Suriname soms zo kritisch, omdat het daar gaat om berooide afstammelingen van negerslaven? Wordt er gemeten met twee maten? Ons Europa kent de rassenwaan in soorten...

Karel Roskam

René Shuman: van soundmixer tot songwriter

The Main Language – elpee met eigen stempel

De Limburger René Shuman maakte in de KRO soundmix-show furore als Elvis Presley. Zijn eigen carrière lijkt voorspoedig te lopen. Zijn nieuwe elpee heet 'The Main Language'. René Shuman drukt een duidelijk eigen stempel op de muziek van zijn nieuwe elpee. Hij is bezig zich van zijn soundmix-imago te ontdoen.

Er zijn een aantal verschillende manieren waarop een Nederlandse artiest een voet tussen de deur kan krijgen bij een platenmaatschappij.

Eén manier is om het 'clubcircuit' plat te spelen en te hopen dat de platenmaatschappij een oog op je laat vallen, gelooft in je talenten en een plaat met je wil maken.

Een andere manier is een demonstratiebandje met je muziek erop opsturen naar de Artist and Repertoire Manager van een platenmaatschappij in de hoop dat hij (want het zijn vrijwel altijd mannen) de muziek ziet zitten. Een band komt echter zelden op zo'n manier aan de bak. Een A&R manager die al bij verschillende grote maatschappijen werkzaam is geweest verzekerde mij ooit dat hij nog nooit een artiest op die manier gecontracteerd heeft. Toch luistert hij ieder bandje af dat hij binnen krijgt: „Stel je eens voor dat de nieuwe Beatles erbij zitten!”

Soundmix-show

Sinds een aantal jaren is er een nieuw toevoerkanaal van Nederlandse artiesten richting platenmaatschappij ontstaan: de KRO's soundmix-show. Beginnende artiesten kruipen in de huid van een ster en vertolken een liedje of een song van hun grote voorbeeld in de show van Henny Huisman. De deelnemers ruilen hun eigen identiteit in voor die van de sterren. Ken je ze nog: Randy Crawford, John Denver, Janis Joplin, Anita Meyer, Whitney Houston...? Het programma is een absolute topper wat kijkcijfers betreft. De finale-uitzending van '87 legde indirect het telefoonnet van Nederland plat. Het hele land greep massaal naar de telefoon om de stem voor haar favoriete artiest door te geven. De soundmix-finalisten worden op zijn minst tijdelijk bekende Nederlanders en kunnen meestal nog zingen ook. Geen wonder dat de platenmaatschappijen de soundmix-show met meer dan normale belangstelling volgen.

Platencontract

Verscheidene Nederlandse artiesten hebben via het populaire KRO-pro-

gramma de weg naar een platencontract gevonden.

De artiesten staan, wanneer ze een contract in de wacht slepen, voor de zware taak om uit de schaduw van hun soundmix-voorbeeld te stappen en op eigen kunnen verder te werken.

Er zijn twee artiesten die er uitermate in geslaagd zijn om op basis van hun Soundmix-reputatie een eigen platen-carrière op te bouwen: Gerard Joling en René Shuman. Voor de mensen die beide zangers kennen vergt het wellicht enig denkwerk om voor de geest te halen in wiens soundmix-huid de heren hun eerste muzikale kunsten vertoonden. Gerard Joling was Dom Mclean, René Shuman was Elvis Presley. De eerste winnares van de soundmix-wedstrijd verwierf ook een platencontract, haar naam was Glenda Peters. Zij was minder succesvol. Om je geheugen wat op te frissen, ze zong 'One Day I'll Fly Away' van Randy Crawford.

René Shuman

Van de twee uitermate succesvolle soundmixers is René Shuman veruit de meest interessante. Gerard Joling heeft zich steeds gekoesterd onder de supervisie van een aantal mensen die zijn liedjes schrijven en zijn plaatjes produceren. Gerard komt opdraven, vertolkt de hem voorgelegde liedjes en is/speelt de innemende persoonlijkheid waar hij voor doorgaat.

De 21-jarige René Shuman is met zijn laatste elpee, een andere kant opge-

gaan. Op de eerste elpee vertolkte hij voornamelijk songs die door anderen zijn geschreven met zijn soundmix-vertolking in gedachten. Van die elpee werden een drietal songs een hit: 'But where my love', 'Lonely Girl' en 'Young Girls and Cadillac Cars'. Met name in het laatste nummer ontpopte Shuman zich al enigszins als een soort romantische vijftiger jaren rock 'n' roll rebel.

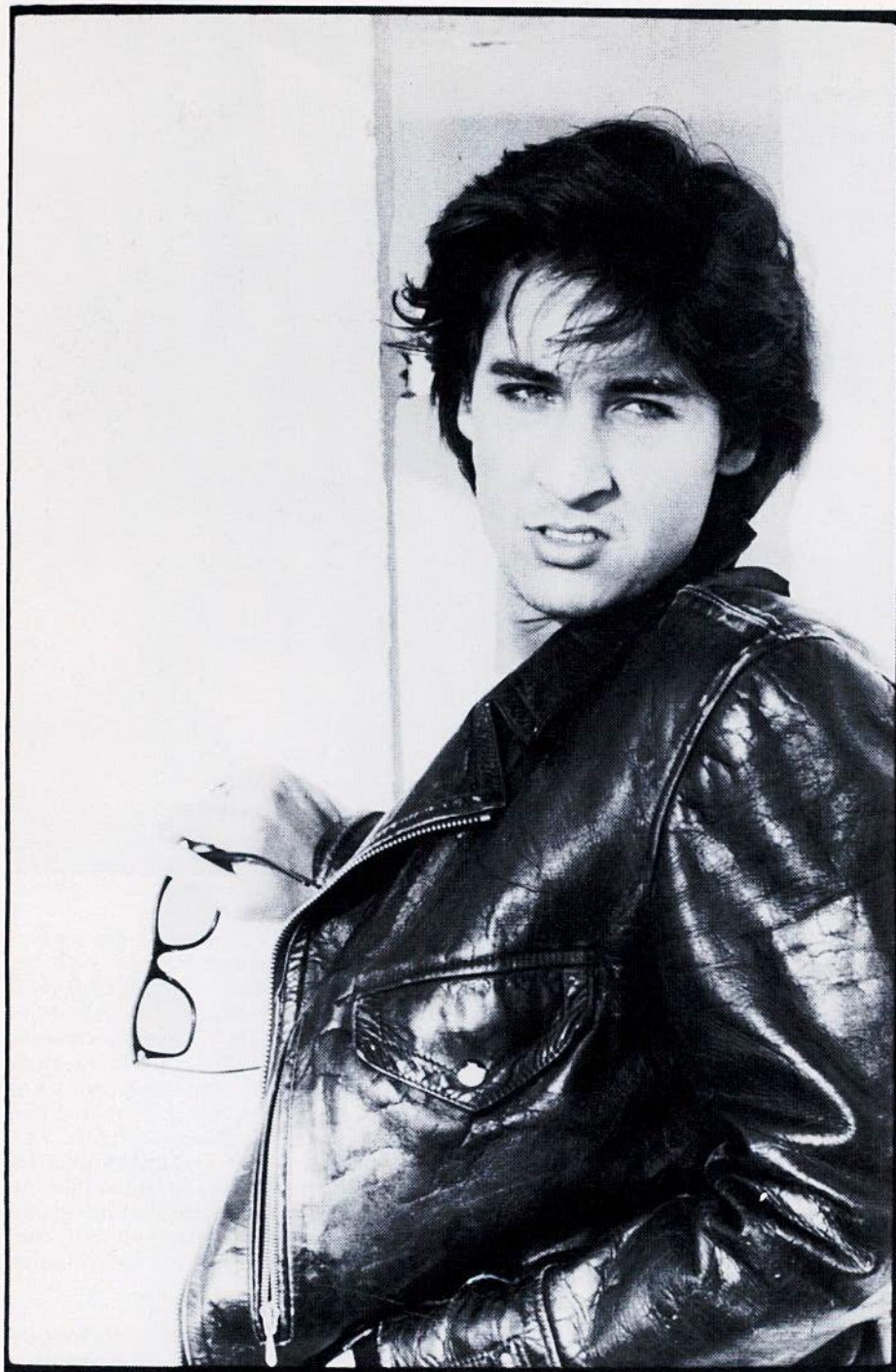
Nieuwste elpee

Zijn nieuwe elpee 'The Main Language' draagt meer een persoonlijk stempel dan de vorige. René Shuman heeft die elpee opgenomen ondersteund door een eigen band afkomstig uit zijn eigen Limburgse omgeving. Shuman speelt zelf gitaar en zingt uiteraard, Tekkie speelt gitaar en zingt op de achtergrond, Marcel Schimscheimer speelt bass en keyboards en Ed Rokx drumt. In het schrijven van zeven van de tien nummers heeft René zelf een hand gehad, daarbij meestal bijgestaan door andere bandleden. 'The Main Language' is een prima elpee. Wellicht dat die opmerking menig zichzelf serieus rock-liefhebber noemend persoon als belachelijk in de oren klinkt. Mensen die een dergelijke reactie bij zichzelf bespeuren resteert slechts één ding: luisteren.

De elpee is een mix van uptempo nummers en ballads. Met name in de ballads waait de geest van Elvis rond. Zo nu en dan doet het stemgeluid denken aan dat van de vorige maand overleden Roy Orbison. Hier en daar zijn latin invloeden te bespeuren, met name in 'Love and Body'. De gitaar van Tekkie (ex-gitarist van de Nederlandstalige hardrock groep Vandale) voorziet de meeste snelle nummers op de elpee van een eigentijds rockgeluid. Dat Shuman op 'The Main Language' uit een groot aantal stylistische vaatjes tapt, geeft zijn eigenzinnige vertolking van de oude Steppenwolf-hit 'Born to be Wild' aan. Dit nummer is overigens nog steeds het lijflied van veel motorfanaten. 'Love Waves' is echter de absolute topper van de elpee. Het gaat hier om een primarocknummer van de hand van Tekkie en René. 'Love Waves' heeft 'het gebroken hart' tot onderwerp en doet enigszins denken aan Herman Brood, op wiens repertoire dit nummer zeker niet zou misstaan. Het prominent achtergrondkoortje dat Shuman flankeert op de elpee is op dit nummer dominant en prettig aanwezig.

RENÉ SHUMAN THE MAIN LANGUAGE

van René Shuman uitbrengt, hebben interesse getoond. Belangstelling was er onder meer uit West-Duitsland, Spanje en de Scandinavische landen.

Platspelen

Het belangrijkste voor René Shuman op dit moment is het bewijs leveren dat hij zijn soundmix-imago definitief heeft afgelegd. Een soundmixer is iemand die zich in eerste instantie toelegt op het imiteren van iemand anders. Wanneer je op die manier je naam hebt gevestigd is het geen gemakkelijke zaak om van dat imago af te komen, cynici zijn in het algemeen moeilijk te overtuigen. Met een carrière opgebouwd via de soundmix-show verwerf je niet snel geloofwaardigheid in de rock and roll wereld.

Toch zou je kunnen stellen dat René Shuman met de muziek van zijn laatste elpee dichterbij staat bij iemand als Chris Isaak dan bij artiesten als Gerard Joling en Albert West, waar Nederland in grossiert. Het is daarom ook de vraag of het verstandig is om tussen dat soort artiesten te blijven verschijnen in allerlei showprogramma's. Wellicht heeft een artiest in Nederland die aan de mensen kenbaar wil maken dat hij een plaat uit heeft, weinig andere keus. Misschien moet Shuman werken aan het ontwikkelen van een stevige rock 'n' roll band waarmee hij alsnog de Nederlandse podia kan platspelen.

Paul Rutten

Over de grens

Van de elpee werden tot nu toe een drietal singles getrokken die allemaal hits werden. De eerste single 'Sweet Lovin' was een klein hitje. Het nummer 'Cause you're not here', waarvan René zowel de tekst als de muziek schreef, werd een top 20 hit. Van dit nummer werd een videoclip gemaakt die werd opgenomen in Argentinië. De meest recente hit van 'The Main Language' is de sentimentele ballad 'Turn Out the Light'. De clip van dit nummer werd opgenomen in Parijs.

Er bestaan plannen om de elpee van René Shuman in een aantal andere Europese landen uit te brengen. Verschillende nationale kantoren van de Amerikaanse platenfirma CBS, die de platen

Ontwikkelingen in popjaar 1988

Eind '88 verscheen bij uitgeverij Luitingh het boek 'Popjaar 88-89', onder redactie van een drietal Nederlandse popjournalisten: Alfred Bos, Tom Engelshoven en Stan Rijken. Deze heren schrijven voor verschillende periodieken en vonden elkaar al eerder in een aantal boekpublicaties. Zo waren ze gedrieën verantwoordelijk voor 'Popdossier Madonna' en 'Pop 1987-1988, Kroniek van een muziekjaar' (eigenlijk de voorloper van de publicatie die hier besproken wordt.) Bos en Engelshoven waren verder nog verantwoordelijk voor 'Prince, de muzikale biografie'. Alfred Bos schreef de officiële biografie van de Simple Minds getiteld: 'The Race is the Price'.

In 'Popjaar 88-89' brengt het drietal een groot aantal pop-scribenten bij elkaar, die hun licht laten schijnen over belangrijke fenomenen uit de periode november 1987 - september 1988. Het boek voert de jaren 88-89 in de titel, waarmee men waarschijnlijk wil aangeven dat de trends en fenomenen die men in '88

heeft onderkent nog wel een jaartje meekunnen.

Het belangrijkste bezwaar van de opzet van het boek is het feit dat de stukken die zijn opgenomen op een enkele uitzondering na reeds eerder in druk verschenen zijn. De meeste artikelen waren reeds te lezen in het blad Oor.

Meerwaarde

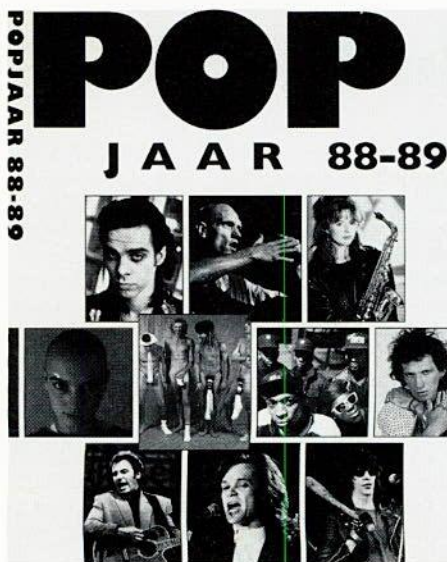
Dit bezwaar lijkt in eerste instantie groter dan het feitelijk is. De artikelen in 'Popjaar 88-89' krijgen een soort meerwaarde, omdat ze tezamen een zicht geven op de belangrijkste recente ontwikkelingen in de popmuziek. Aldus samengebracht, ga je ze met andere ogen lezen, je gaat ze naast mekaar zetten en als het ware als één geheel zien. Op die manier kom je in ieder geval verstand te staan van de veelheid van ontwikkelingen, die zich momenteel in popland voltrekken. Tegelijkertijd bespeurde ik bij het lezen een hernieuwde verontwaardiging over de beperkte inblik, die de vaderlandse omroepen ons slechts wensen te geven in de wereld die popmuziek heet. Dit boek kun je, wanneer je niet vertrouwd bent met allerlei ontwikkelingen, prima gebruiken om enigszins voorbereid de cd- en platenbakken in de muziekwinkels te lijf te gaan. Wat dat betreft kan dit boek goed maken wat de radio schromelijk verzuimt.

'Popjaar 88-89' ontdekt geen nieuwe trends, maar maakt je attent op ontwikkelingen. Deze worden als hapklare brokken voor de lezer neergezet. Meestal zijn het interviews met popmuzikanten, die op zichzelf belangrijk genoeg gevonden worden om er een aparte bijdrage aan te besteden. Ook artikelen, waar de nadruk ligt op een verschijnsel of stroming, waarbij verschillende artiesten worden behandeld of aan het woord komen.

In de eerste categorie is er aandacht voor maar liefst 21 'sterren', die variëren van groten als Sting, Robert Cray en Prince (helaas geen interview) tot bij het grote publiek weinig bekende bands als Living Colour, the Pixies en the House of Love. De Nederlandse popmuzikanten die aan bod komen zijn: The Nits, Candy Dulfer en Fatal Flowers. Aan België is een apart hoofdstuk gewijd.

Niet-westerse muziek

Belangrijke verschijnselen die aan bod

Fatal Flowers

komen zijn rap (artikel over Def Jam label), sampling, Acid-House music, fusion, jonge 'hitzangeressen' en nieuwe jonge en vrouwelijke stemmen (Sinead O'Connor en Tracy Chapman). Ook wordt uitgebreid aandacht besteed aan allerlei vormen van niet-westerse popmuziek, die in het afgelopen jaar nog in belang lijkt te zijn toegenomen. Stan Rijnen vraagt zich in zijn artikel over 'World Music' af of de hele wereld een dansvloer wordt. Tom Engelshoven gaat in een uitermate boeiende bijdrage in op de Algerijnse Rai muziek, een vorm van rebelse jeugdcultuur in een islamitisch-marxistisch land. Henk Tummers schreef twee bijdragen over respectievelijk de Jemenitische-Joodse zangeres Ofra Haza en de Senegalese 'cowboy van Dakar' Youssour N'Dour.

De popmuziek lijkt de grenzen van de rock 'n' roll meer en meer te laten voor wat ze zijn. De popantenne wordt in toenemende mate gericht op de bruisende muziekculturen die zich buiten de westerse geïndustrialiseerde werelddelen bevinden. De nummer één hit van de Afrikaan Mory Kante in 1988 kan misschien als een voorbode beschouwd worden van de tijd die komen gaat.

Aardigheidjes

Behalve hier gememoreerde artikelen bevat het boek nog een aantal aardigheidjes. Zo is er een kalender (oktober '87-september '88) waarin belangrijke popgebeurtenissen staan gememoreerd. David Kleywegt legt Fons Dellen (VPRO) en Jan Douwe Kroeske (VARA)

een aantal plaatjes voor en vraagt hen of die songs 'kunnen' op Radio III. Jan Vollaard raffelt meer dan 120 elpees af in minder dan twintig pagina's met behulp van het sterren-systeem ('***'=kan niet beter, tot '**'=matig). Een aantal specialisten op een aantal deelterreinen van de pop geven een lijstje van de tien relevante elpees. Verder komen we nog een boekenlijst tegen, een lijstje van coryfeën die de geest gaven, wat cijfermateriaal en een adressenlijst van muziekbladen, belangrijke instellingen en platenmaatschappijen.

Op de keuze van onderwerpen door de redacteuren is natuurlijk altijd wel wat aan te merken. Zo had misschien aandacht voor U2, Peter Gabriel of John Hiatt voor de hand gelegen. Een apart hoofdstukje over het geploeter van Nederlandse bands, de muzikale waarde ervan en de rol van kleine platenmaatschappijtjes als het Brabantse Eksakt en het Groningse Top Hole had in dit boek natuurlijk ook niet misstaan. Ook was een uitgebreide inleiding van de samenstellers geen overbodige luxe geweest.

Desalniettemin kun je met behulp van 'Popjaar 88-89' voor een redelijke prijs een aardig inzicht krijgen in een aantal recente ontwikkelingen in de popmuziek.

Paul Rutten

'Popjaar 88-89' onder redactie van Alfred Bos, Tom Engelshoven en Stan Rijnen verscheen bij uitgeverij Luitingh, Utrecht 1988, 208 blz. f 24,90.

Donner en zijn gevecht voor Kortsjnoi

Bij zijn overlijden is de schaakgrootmeester en schrijver Donner op velerlei wijze herdacht. De nadruk lag veelal op de literaire hoon die hij over anderen uitstortte. Een ander aspect van Donner werd daarbij onderbelicht. Niet alleen bezat Donner de moed om gangbare opvattingen van hooggewaardeerde maatschappijleden volledig met de grond gelijk te maken, maar nog groter was zijn moed, als het ging om de verdediging van menswaardigheid. Nam Donner onrecht waar, dan dienden de veroorzakers van dat onrecht zich te bergen.

Het meest bekend is zijn gevecht voor collega grootmeester Kortsjnoi geworden. Deze exil-Rus had in 1978 een tweekamp om de wereldtitel tegen Karpov verloren. Het duel was gepaard gegaan met een enorme reeks conflicten en incidenten, zo veel zelfs dat de Russen besloten Kortsjnoi voortaan te boycotten. Werden ze uitgenodigd voor een toernooi, waaraan ook Kortsjnoi zou deelnemen, dan legden ze de uitnodiging naast zich neer.

Ook Nederland, dat van oudsher een groot aantal internationale schaaktoernooien organiseert, ging in die boycot mee en nodigde Kortsjnoi niet meer uit om de deelname van de Russen niet op het spel te zetten. Donner was de enige die zich daar zeer luid en met alle daadkracht die hij bezat, tegen verzette. En

het opmerkelijke was, dat hij het persoonlijk zeker niet in alle opzichten met de gedragswijze van Kortsjnoi eens was.

Open brief

Zo schreef hij de naar Zwitserland uitgeweken grootmeester in 1979 een open brief die er niet om loog. Donner verweet Kortsjnoi niets van het Westen te begrijpen („en nog minder van je eigen positie daarin”) hij schreef: „Je lijkt werkelijk alle verhoudingen uit het oog te hebben verloren! Jullie, voormalige partijleden, blijven het Westen als een soort spiegelbeeld zien van de Sovjet-Unie en diep in je hart blijven jullie vinden dat het Westen geen andere taak heeft dan de vernietiging van de Sovjet-Unie.”

Bij de genoemde tweekamp in 1978 werd Kortsjnoi gesteund en begeleid door de Nederlandse Petra Leeuwerik. Donner over haar, in dezelfde brief: „De match was nauwelijks één partij oud of onder haar leiding brak het bekende yoghurt-incident los. Daar is natuurlijk allerwegen smakelijk om gelachen, maar het had wel tot resultaat dat iedereen vanaf dat moment als vaststaand aannam: Die arme vrouw is ongeneeslijk krankzinnig.”

Donner vond dat kennelijk zelf ook, maar noch die opvatting noch zijn verwijten aan Kortsjnoi zelf speelden een rol in zijn stellingname. Toen Kortsjnoi uiteindelijk zelfs door Nederlandse toernooi-organisatoren werd geboycot, ging het louter nog om het principe.

Laffe organisatoren...

In twee vlammende Volkskrant-stukken nam Donner het voor Kortsjnoi op: „De houding van de Nederlandse organisatiecomités getuigt van een totaal gebrek aan karakter en elementair fatsoen. Hun abominabel gedrag brengt de houding van de Duitse schaakbond in herinnering, die in de jaren dertig 'voor de zekerheid' alvast maar begon joodse schaakmeesters te weren, nog voor daartoe van hogerhand het uitdrukkelijk bevel kwam.”

Het was 1980 en alom werd een discussie gevoerd of Nederland de Olympische boycot moest volgen die de Amerikaanse president Carter had afgekondigd vanwege de Russische inval in Afghanistan. Donner: „Laten we voor we de Russen de les gaan lezen over wat ze in eigen land doen, toch eerst zorgen dat bij ons thuis de rechten van de mensen niet worden geschonden en wij zelf niet als uitvoerders van Russische wensen gaan fungeren.”

...sportboycots

Mede door de krachtige taal van Donner werden de teugels van de boycot die Kortsjnoi trof, langzaamaan gevierd. Donner toonde aan, dat de organisatoren slechts laf en voorbarig waren geweest, bang om sponsors te verliezen. Want de boycot van Kortsjnoi was in het geheel niet door het Russische sportministerie bevolen. Het was slechts zo, dat Karpov uit persoonlijke overwegingen niet langer tegen zijn voormalige landgenoot wilde spelen.

Ook bij andere gelegenheden heeft Donner nog briljante stukken geschreven over sportboycots, zonder dat ze overigens een politieke leidraad waren. Hij als 'radicaal' kreeg heel wat verwijten over zich heen, toen hij met de Nederlandse equipe aan de schaakolympiade in het Argentinië van dictator Videla deelnam. Met scherpe formuleringen legde hij uit, waarom Nederland wel Zuid-Afrika en Chili diende te boycotten, doch niet Argentinië. Als de Nederlandse sportautoriteiten Donner hadden gelezen, waren ze wijzer geweest dan ze toen waren en thans nog steeds zijn.

Hans van Wissen

MAT, militaire aids test

Een aantal jaren geleden heeft er een discussie plaatsgevonden omtrent de 'niet-Jood verklaring'. Dit was een verklaring die werknemers van bedrijven die in het middenoosten werkzaamheden uitvoerden, moesten overleggen. Hieruit moest dan blijken dat ze niet van Joodse afkomst waren. Deze discussie vond plaats in de Tweede Kamer. De verantwoordelijke ministers haastten zich om te verklaren dat dit nooit mocht gebeuren. Er werd geprotesteerd bij die landen die een dergelijke eis stelden. Er werd geschermd met allerlei miljoenencontracten, wat tot resultaat had dat de Nederlandse bedrijven hier niet aan behoeften te voldoen. Jood of niet-Jood, het was niet meer van belang. De politiek hield de poot stijf en er mocht gewerkt worden.

Een aantal maanden geleden vond er weer een discussie plaats. Niet over het al of niet Jood zijn, maar over de AIDS-test. Wie zou het moeten ondergaan en wie zou het mogen eisen? De nu verantwoordelijke ministers verpakten dit probleem in een soort 'no nonsens'-pakket, waardoor het probleem op zich niet meer te zien was. Het mocht niet, maar...! Het groot kapitaal wint.

De kamer was nogal kribbig, maar stemde toch in. Ze waren met name nogal kribbig over de AIDS-test die de Nederlandse piloten, die in de Verenigde Staten (VS) zouden worden opgeleid, moeten ondergaan. Staatssecretaris Dees, de eerst verantwoordelijke, erkende dat hij er ook erg ongelukkig mee was, en dat zijn collega Van Houwelingen van Defensie in de VS nog wel had geprotesteerd op zijn manier. Hij had geprobeerd de Amerikanen op andere gedachten te brengen. Maar dat had niet geholpen. Er zou en er moest een AIDS-test worden gedaan.

Uiteindelijk had het kabinet de opleiding voor de vliegers het zwaarst laten wegen. Vanwege het NATO-belang! Operationeel belang heet zoiets bij de kenners van de militaire problematiek. Daar wijkt alles voor, dat is van operationeel belang.

HIV-test

De nieuwsbladen spreken van de AIDS-test. De regelmakers binnen Defensie zijn wat precieser en spreken van HIV-test. Dat staat dan voor Human Immunodeficiency Virustest. Het betekent natuurlijk hetzelfde, maar het leest iets anders. De AIDS-test is duidelijker naar de 'volksmond' gericht. De HIV-test meer naar de kenners van de hele problematiek.

Nu wil ik het AIDS probleem niet bagatelliseren. AIDS is niet alleen het probleem van mensen die het hebben. Het is een probleem van hun omgeving, van mensen die besmet zijn met het virus

dat AIDS veroorzaakt, en van mensen die bang zijn het te krijgen.

Wat dus aanvankelijk de problemen van een bepaalde groep leken te zijn, lijken nu de wereldomvattende problemen van de hele maatschappij te worden. De incubatietijd (dus de tijd tussen de besmetting en ziek worden) is heel lang. Naarmate de ziekte langer bestaat blijkt de incubatietijd ook langer te zijn. Daar moet je dan langer op wachten, voordat de kenmerken zich gaan uiten. Stel dat de ziekte zeven jaar bestaat, dan zal de bovengrens waarschijnlijk ook zeven jaar zijn. Dat betekent dus dat het aantal mensen dat AIDS heeft of met het virus in aanraking is geweest slechts een topje van de ijsberg is. Ook in Nederland zal het virus zich waarschijnlijk sneller uitbreiden dan aanvankelijk werd gedacht.

Verschijselen

Wat is nu dat nieuwe virus dat AIDS veroorzaakt? Het Human Immunodeficiency Virus (HIV) staat voor het virus dat bij de mens een afweerstoornis veroorzaakt. Dus is het nu ook overduidelijk dat infectie met het virus een heleboel ziektebeelden kan geven. AIDS is het ene uiterste; degene die geïnfecteerd is met het virus en geen klachten heeft vormt het andere uiterste. En daar tussenin vind je mensen die een of meer symptomen - klachten - hebben, maar die niet het ernstige ziektebeeld van wat we AIDS noemen hebben.

Er zijn mensen die opgezette lymfeklieren hebben, maar daar hebben ze geen last van; dat kan maanden, jarenlang soms, zo blijven. Er zijn ook mensen met meer algemene verschijnselen, zoals gewichtverlies, slapte, moeheid, onbegrepen koorts etc. Ook dat kan heel lang duren. Dit wordt ARC genoemd, Aids Related Complex. Een complex van symptomen die wel iets te maken hebben met AIDS, maar geen AIDS is.

Dan heb je nog mensen die ernstige opportunistische infecties krijgen of kaposi sarcoom (een huidtumor) en dat noemen we nu AIDS. Een kleine groep mensen heeft nog verschijnselen die wijzen op een aantasting van de hersenen, de pre-seniele AIDS-dementie. Dit zijn nu allemaal ziektebeelden die kunnen voorkomen bij een besmetting met het HIV-virus. Je ziet ook soms dat de ene ziekte toestand overgaat in de andere.

Dan blijft natuurlijk de vraag overeind: Als iemand met het virus besmet is en één of meer, niet van die vreselijk belangrijke klachten heeft of krijgt, is dat dan uitstel van executie? Gaat hij/zij toch dood? Wat de Amerikanen zo typisch noemen 'Full Blown AIDS' krijgen. Dat antwoord kan pas over vele jaren worden gegeven, daar is een lange observatieduur voor nodig. Wat wel naar voren is gekomen, dat er niet zo'n 5 tot 10% van de met HIV besmette mensen AIDS zou krijgen, maar zeker 50% van de besmette personen. Daaruit volgt dan wel dat de andere 50% klachten-vrije virusdragers zijn. Gezegd moet wel worden dat over een paar jaar deze cijfers misschien weer moeten worden bijgesteld.

Certificaat

Op het dragen van dit virus worden de militaire piloten nu getest. Zij die in aanmerking komen voor een van de opleidingen in het SATP verband (Security Assistance Training Program), dienen voordat ze geplaatst worden bij die opleiding, een Medical Certificate te bezitten hetwelk door de Chef Militair Geneeskundige Dienst is afgegeven. Dit certificaat toont aan dat de betrokken persoon niet besmet is met een 'Infectious Disease'.

Defensie garandeert dat de man niet verplicht is om deze test te ondergaan. Verplichte bloedtransfusie en de daaropvolgende testen hebben namelijk geen grondwettelijke basis. Dus het is geheel vrijwillig. Maar wat doe je als je graag vlieger wilt worden?

Er zijn natuurlijk nog andere mensen die een opleiding in de VS moeten ondergaan. Bij een niet-Amerikaans Defensie opleidingsinstituut. Dit zijn de zogenaamde 'Direct-Commercial' opleidingen. Het Amerikaanse bedrijfsleven verzorgt deze opleidingen. In eerste instantie komen deze mensen niet in aanmerking om te voldoen aan de Medical Certificate procedure. Nu nog niet! Maar reken maar dat het er aan zit te komen. Amerika wil geen 'studenten' met enige kans op een vorm van AIDS binnen zijn landsgrenzen halen.

Heeft het nu wel enige zin om dit te doen? Daarover zou je dagen kunnen debatteren. Als je leest dat de test tussen 12 en 9 weken voor de uitzending gedaan moet worden, dan blijven er vraagtekens overeind staan over het valide van de uitslag van zo'n test. In de 12 tot 9 weken kan de persoon het virus oplopen maar dat wordt niet meer ge-

constateerd! Hij heeft het Medical Certificate!

Besmetting

En ook al zou je HIV-vrij de VS binnen komen krijg je dan de garantie dat je het niet mee terug krijgt naar Nederland toe? Het komt niet aanwaaien, dat weten we allemaal. Besmetting kan op drie manieren plaatsvinden.

In de eerste plaats via intiem seksueel contact; via anaal seksueel contact tussen mannen of tussen man en vrouw, alsmede vaginaal seksueel contact. Als je over vaginaal seksueel contact praat kan de partner die besmet is dat overdragen aan de andere partner; zowel van vrouw naar man als van man naar vrouw.

De tweede manier waarop het virus kan worden overgedragen is via bloed-bloed contact.

En de derde en laatste manier is van moeder op het ongeboort kind.

Dit zijn de manieren van overdracht van het HIV-virus. Van allerlei andere situaties die te bedenken zijn is bekend door

hele grote groepen na te kijken, dat dat geen risico oplevert.

Dus met die drie genoemde manieren heb je 99,999% van de besmettingsmogelijkheden gehad. Blijft over dat er door de Amerikanen van wordt uitgegaan dat of wij Nederlanders het niet zo nauw nemen met onze seksuele behoeften in den vreemde of dat juist zulke zaken in het lespakket van de SATP opleidingen verwerkt zit en de Nederlanders het cursusmateriaal niet mogen besmetten.

Dit laatste lijkt mij niet van toepassing. Blijft overeind dat de Amerikanen ons Nederlanders niet zo hoog hebben. Terwijl de VS procentueel meer AIDS patiënten hebben. Daarom zou je je moeten afvragen, moeten de Amerikaanse militairen en een ieder die terugkomt uit de VS niet ook worden getest?

'Geheim'

In ieder geval, kom je niet in aanmerking voor de (een) opleiding in de VS omdat je besmet bent met het HIV, dan

?

vragen staat vrij

De korporaal
Die is normaal
Dus neemt voortaan
De houding aan

Ook de sergeant
Zit vol verstand
Dus wees oprecht
Doe wat-ie zegt

De sergeant één
Weet 't alleen
Dus doe niet net
Als wist jij het

Ook de majoor
Is prima hoor
Dus luister goed
Naar wat jij moet

de adjudant
Is int'essant
Dus wees altijd
Tot dienst bereid

De luitenant
Reikt jou de hand
Dus wees hem trouw
Net als hij jou

De kapitein
Is één groot brein
Hij is per slot
Voor jou een god

Dus Jan Soldaat
Weet waar hij staat
Hij past zich aan
Laat zich nooit gaan
Gaaf op bevel
Zelfs naar de hel
Als hij zo doet

Dan gaat het goed
Want de sergeant
Zit vol verstand
De korporaal
Die is normaal
De sergeant één
Weet 't alleen
Ook de majoor
Is prima, hoor
De adjudant
Is int'essant
De luitenant
Reikt jou de hand
De kapitein
Is één groot brein
Dus is het goed
Zoals je doet

Soms denk je toch
Is dit bedrog?
Ik ben een mens
Er is een grens
Mijn eigen Ik
Krijgt zo een knik
Je twijfelt dan
Of 't zó wel kan
Is 'n korporaal
Altijd normaal?
Is een sergeant
Een brok verstand?
Een sergeant één
Weet die 't alleen?
Gaaf de majoor
Voor prima door?
Is d'adjudant
Steeds int'essant?
Reikt een luitenant
Jou steeds de hand?
Is een kapitein
Altijd het brein?

Haes

EN HEEL VEEL STERKTE
VAN IEDEREEN

weet alleen de Chef MGD dat. En in je 'medisch geheim' staat alleen dat je niet voldeed aan de eisen die gesteld werden voor het volgen van de (een) opleiding in de VS. En dat is 'GEHEIM'. Dat mag alleen een arts inzien en niemand anders. Ik denk dat een van onze bureaucratische collegae er wel een gekleurd ruitertje aan zal hechten. Dat is wat makkelijker dan iedere keer te snuffelen in de papieren om te kijken of hij wel naar de VS mag voor een ik weet niet wat voor cursus.

Eigenlijk zouden ze allemaal moeten zeggen: nee, daar doe ik niet aan mee. Dan kan de Kamer weer kribbig worden. Want 'niet-Jood' is schijnbaar wat anders dan 'niet-HIV'. Dan zou de Minister van Defensie in een PATstelling staan.

Pieter de Jager

Betrayed

Costa-Gavras stelt racisme aan de kaak

Wanneer een politiek bewogen regisseur als Constantin Costa-Gavras, Griek van geboorte, een onderwerp bij de kop neemt, kun je ervan uitgaan dat hij zich goed heeft gedocumenteerd. Films als 'Z' en 'Missing' ontleenden hun zeggingskracht voor een groot deel aan de grote mate van geloofwaardigheid, al was 't soms tegelijkertijd ongelooflijk wat het publiek te zien kreeg! Hetzelfde geldt voor de nieuwe film van Costa-Gavras, 'Betrayed', waarin hij het publiek meeneemt naar het Amerika van de jaren tachtig. Niet het Amerika uit de televisie-series of van de Coca-Cola-reclames, maar het andere Amerika. Het morrende, ontevreden Amerika, dat een zondebok zoekt voor de toenemende criminaliteit en de neergaande economie, en waar dingen gebeuren die van een bloedstollende, primitieve wreedheid zijn.

„Ik speelde al drie jaar met het idee om een film te maken met een vrouw als hoofdfiguur, toen ik in de Los Angeles Times een bericht tegenkwam over een moord met een racistische achtergrond. Het intrigeerde me ogenblikkelijk, en ik begon gegevens te verzamelen voor een politieke thriller met hedendaagse racisme als decor“, aldus de regisseur. „Een thriller werkt echter pas goed, wanneer het publiek zich persoonlijk betrokken voelt bij wat de hoofdpersoon uit het verhaal overkomt. Ik heb in 'Betrayed' daarom niet de vraag of de moordenaar gepakt wordt, centraal gesteld, maar de tweestrijd van een vrouw die verliefd wordt op een man, en pas daarna ontdekt dat hij een verderfelijke instelling heeft.“

Cathy Weaver werkt bij de FBI. Ze is opgegroeid als wees, en zoekt iets of iemand bij wie ze zich geborgen kan voelen. Ze heeft een onbevredigende relatie met Michael, de man die haar bij de politie introduceerde. Wanneer op

een dag een spraakmakende radiofiguur in een parkeergarage in Chicago wordt vermoord, vermoedt Michael onmiddellijk dat dat meer is dan zomaar een schietpartij, omdat er op de auto van het slachtoffer ZOG (Zionist Occupation Government) geschreven staat. De FBI weet dat een van de belangrijkste leiders van deze groep, Vietnam-veteraan Gary Simmons, in een klein stadje in het hart van Amerika woont. Cathy wordt daarheen gestuurd, geeft zich uit als seizoenarbeidster (het graan moet worden geoogst), en komt al snel in contact met haar doelwit, de knappe Gary. Hij is een weduwnaar met twee kinderen, met wie Cathy onmiddellijk goed kan opschieten. Gary's moeder zorgt voor het gezin sinds zijn vrouw wegliep en onder raadselachtige omstandigheden werd doodgereden. Cathy wordt binnen korte tijd smoorverliefd op Gary, hoewel ze steeds duidelijker begint te merken dat er bepaalde kanten aan z'n karakter zitten waar ze

Debra Winger en...

van schrikt, al is hij ook wel weer zo teerhartig dat hij z'n oude, zieke merrie het genadeschot niet kan geven! Maar hoewel haar superieuren ervan overtuigd zijn dat Gary de man achter de moord op de radioman is, kan Cathy daar aanvankelijk niets over ontdekken, en ze wil dat ook niet. Ze houdt inmiddels toch van die knappe man die zo lief met z'n zoon en z'n dochtertje omgaat? Ze vormen het gezinnetje waar Cathy al zo lang behoefte aan heeft. Maar wanneer ze op een nacht door Gary wordt meegenomen voor een 'jacht-partij', kan ze er niet meer omheen: haar nieuwe liefde is een afgrijselijke racist, iemand die heilig gelooft in de suprematie van de blanken. Een jonge neger wordt 's nachts in de bossen als een dier opgejaagd en uiteindelijk afgeschoten! Hoewel Cathy nu alleen nog maar weg wil, begrijpt ze als goed politievrouw, dat ze steeds dichter bij de ontknoping van de moord komt, en ze vermoedt dat er nog veel meer te ontdekken is als de Gary's vertrouwen voorgoed kan winnen. Om die reden zegt ze toe met hem te zullen trouwen. Met smoesjes maakt ze zich af en toe van hem los om haar superieuren in te lichten over haar bevindingen. Uiteindelijk stuit ze op een gigantisch complot met vertakkingen over heel Amerika. Maar dan is Gary inmiddels door achterdochtige leden van z'n groep ingelicht over Cathy's werkelijke missie. De cruciale confrontatie is even schokkend als tragisch.

Het knappe van 'Betrayed' is, dat veel figuren die erin meedoen, al zijn het racisten toch heel vriendelijk overkomen. Shorty bijvoorbeeld, een van de oudere leden van de groep, is een vriendelijke, zachtmoedige man die veel begrip heeft voor Cathy's afgrijzen jegens de organisatie. Zijn argumenten gelden waarschijnlijk voor vele duizenden Amerikanen, die er ook volkomen verkeerde ideeën op na houden, maar die in wezen goedwillende burgers zijn. Debra Winger als Cathy speelt haar zoveelste adembenemende rol, Tom Berenger als de ontspoorde Gary doet niet voor haar onder. Hij is het prototype van de man die bepaalde klappen van het leven op een foute manier heeft verwerkt.

'Betrayed' is een huiveringwekkende film, doordat hij heel wat reëler is dan alle Rambo en Dirty Harry-flauwekul. De scheidslijn tussen goed en kwaad is niet zo duidelijk aangegeven, en dat zet je wel aan het denken...

... Tom Berenger spelen adembenemende rollen in 'Betrayed'

Leo van Opzeeland

film in 't kort

Cocktail

In de trendy film *'Cocktail'*, van regisseur Roger Donaldson speelt Tom Cruise, beroemd door o.a. films als *'Risky business'* en *'Top gun'*, een typisch produkt van de jaren tachtig: hij is jong en hij wil wat. Nee, hij wil alles! En alles is in zijn geval: geld. Miljonair binnen een jaar is zijn droom, en eigenlijk mag 't niet een ietsje minder zijn. Als hij uit dienst komt, probeert hij 't even op de collegebanken, maar dat gaat hem niet snel genoeg. In een bar blijkt hij beter te passen, en als hij dan van de ervaren bartender die er al werkt, behalve de

Bryan Brown en Tom Cruise in *'Cocktail'*

kneepjes van het vak ook nog de nodige cynische levenswijsheden meekrijgt, lijkt z'n kostje gekocht.

Maar in *'Cocktail'* gaat 't verhaal halverwege een heel andere richting uit. Aan één kant is dat jammer, want de bijtende one-liners waar Cruise door z'n collega op wordt getrakteerd, zijn heel wat amuserender dan het zoetige verhaal dat zich ontspint wanneer hij, tijdelijk naar Jamaica uitgeweken, de Ware Liefde ontmoet. Ze wordt nog zwanger ook, maar de jonge held heeft dan inmiddels geleerd dat geluk niet met geld te koop is. En bovendien hoeft dat niet, want haar pa zit er warmjes bij.

De film moet 't hebben van de acteerprestatie en daar mankeert 't niet aan. Tom Cruise als de jonge bartender goochelt virtuoos met flessen en ziet er geweldig uit. Bryan Brown als de door de wol geverfde oudere collega vult hem uitstekend aan, en Elisabeth Shue is, ondanks het vrij brave rolletje dat ze krijgt toebedeeld, toch ook het aanzien meer dan waard.

Bull Durham

Ook puur Amerikaans entertainment, maar dan weer op een heel andere manier, is de produktie *'Bull Durham'*, waarin alles draait om baseball. Schrijver en regisseur Don Shelton heeft zelf

vroeger op redelijk niveau gespeeld, dus hij weet precies waar hij het over heeft. In het team van de Durham bulls speelt een jonge ster, Ebby. Veel talent, maar een beetje snel afgeleid, waardoor z'n gevoel voor richting niet is wat het zou moeten zijn. Annie Savoy, een wat oudere dame die verknocht is aan het team, kiest elk seizoen een speler uit die ze op haar eigen manier motiveert voor het spel. Maar dit jaar heeft het bestuur anders beslist. Om Ebby klaar te stomen wordt een ervaren trainer aangetrokken, Crash Davis, die zelf ooit in de hoogste klasse heeft meege-draaid. Aanvankelijk is Annie niet zo

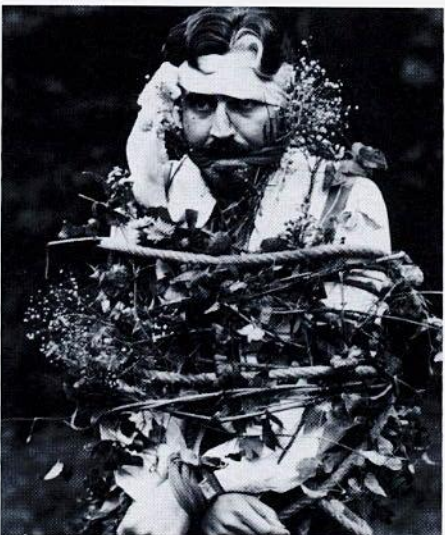
Susan Sarandon en Kevin Costner in *'Bull Durham'*

blij met die pottenkijker. Maar later her-ziet ze haar mening, want Ebby is wel wat erg jonghonderig, en Crash loopt al wat jaartjes mee, wat ook z'n voordelen kan hebben...

Bull Durham is een perfecte komedie vol inside-grappen, waarin de wereld van de sport op een goedmoedige en toch vlijmscherpe manier belachelijk wordt gemaakt. Kevin Costner als Crash is onnavolgbaar, en Susan Sarandon als de wat verlepte bloem van het middenveld (heet dat zo bij baseball?) speelt een van haar sterkste komische rollen. Tim Robbins als Ebby is precies zo dom als hij moet zijn, en dat is heel knap gespeeld. Genieten!

Manifesto

Tijdens het internationale filmfestival van Rotterdam gaat de nieuwe film van Dusan Makavejev in première. Deze

Alfred Molina in *'Manifesto'*

Joegoslavische regisseur maakte naam met films als *'Sweet movie'*, *'Montenegro'* en *'The Coca Cola kid'*. *'Manifesto'* hoort helemaal in dit rijtje thuis. Politiek, humor en sex gaan weer hand in hand.

Nadat tal van regeringen in het Europa van de jaren twintig omver zijn geworpen, doen nieuwe machthebbers hun intrede. Revolutionairen blijken overal te zitten: die aantrekkelijke blonde onderwijzer is er een, maar de verblindende mooie Svetlana, die na een lang verblijf in het buitenland opeens weer terugkeert in haar geboorteplaats Waldheim (...) verbergt ook niet voor niets een revolver in de boord van haar gehaakte kous. Makavejev stoeit weer ingenieus met begrippen als vaderlandsliefde, onafhankelijkheid en klassenstrijd, en al zijn sommige charges voor het publiek historisch gesproken wat moeilijk te plaatsen, er blijft voldoende te genieten over. Iets heel bijzonders!

A fish called Wanda

Dat Britse droge humor het uitstekend doet in combinatie met Amerikaanse flair, bewijst de film *'A fish called Wanda'*, waarin John Cleese en Michael Palin, leden van het Monty Python-team, broederlijk opereren tezamen met de Amerikanen Jamie Lee Curtis en Kevin Kline.

Jamie Lee Curtis is een dievegge, die met haar maats in Londen een grote kraak heeft gezet. Eén van hen is gearresteerd. Hij wordt verdedigd door een keurige advocaat (Cleese). Via die advocaat wil Jamie Lee achter de bergplaats van de buit zien te komen. Ze

Kevin Kline bespiedt Jamie Lee Curtis en John Cleese in *'A fish called Wanda'*

gooit al haar vrouwelijke charme in de strijd en natuurlijk is de arme jurist, die getrouwd is met een ijselijke Engelse matrone, daar niet tegen bestand. Maar Jamie Lee's 'broer', Kevin Kline, is ziekelijk jaloers, wat voortdurend leidt tot pure slapstick-situaties. Michael Palin tenslotte speelt de beklagenswaardige brekebeen die, hoewel hij lid van de dierenbescherming is, tot drie keer toe per ongeluk een hondje vermoordt voordat hij zijn eigenlijke doel, hun bazinnetje dat teveel weet, te pakken kan nemen. Op papier ziet het er allemaal misschien een tiktje bloeddorstig uit, maar het vakmanschap van de makers staat borg voor twee uur puur kijkplezier. Regie was van Charles Crichton.

L.v.O.

Watte mooi voor hen die hem niet

Erasmus

De welpenglimlach

Wanneer ik op bezoek ben bij mijn ouders trek ik me steevast een uurtje terug op de zolder, waar ik me tussen m'n oude speelgoed en jeugdboeken even terug kan wanen in mijn kindertijd.

Tijdens mijn laatste speurtocht door het rijk van mijn jeugdrelikwieën stuitte ik op het boekje dat een beslissende dag in mijn leven vertegenwoordigt: **Het Welpenboekje**. Zoiets als het Rode Boekje, maar dan bestemd voor de wereldbroederschap van padvinders. Ik nestelde me onder het schuine zolderdak en begon het boekje door te bladeren. Het bleek een uitgave uit 1957 te zijn. De auteur van het werkje, de legendarische lord Baden-Powell, wist zijn jongens te overladen met een schat aan wetenswaardigheden, uiteenlopend van de kunst van het knopen leggen, het openen van blikken tot het belang

Je moet niet zó staan,

van de dagelijkse verrichting van een goede daad. Kortom, alles wat een knaap moet weten om een handige jongen en een deugdzaam burger te worden. Uiteraard wekte de tekst nu, zovele jaren later, de lachlust op. Maar mijn adem stakte toen ik aanlandde bij het hoofdstukje over de **Welpenglimlach**. Alleen al dit woord deed me onmiddellijk terugdenken aan een traumatische ervaring die ik onderging toen ik als tienjarig jongetje zelf deel uitmaakte van een welpenhorde.

In die tijd trokken de welpen eens per jaar massaal het land in met hun „**Heitje voor een karweitje**“. Wildvreemden werden aangeschoten met de vraag of men wellicht een boodschap of klusje te doen had. In ruil voor de bewezen dienst ontving de padvinder een klein

of zó,

bedrag, bestemd voor één of ander – Joost mag weten welk – goed doel De welp die het meeste geld bij elkaar wist te krijgen, kon aanspraak maken op een beloning, in de vorm van een reep chocolade of een spannend jongensboek. Het was dus zaak zo vroeg mogelijk op pad te gaan. De bewuste zaterdag – het was mei 1966 – verliet ik rond zeven uur 's ochtends het hordehol en belde ik enige minuten later aan bij de eerste klant. Omdat er geen reactie kwam, drukte ik mijn vinger nogmaals op het knopje, nu langer aanhoudend. Met succes. Langzaam ging een bovenraam open. Een slaperig hoofd, toebehorend aan de heer des huizes, sprak mij op strenge toon toe.

– Wat mot dat, joh? Weet je wel hoe laat het is?

– Eh..., heeft u misschien een heitje voor een karweitje, meneer?

– Wat? Een heitje voor een karweitje...? een klap voor je kanis kun je krijgen, klerelijer!

Totaal onthutst barstte ik in tranen uit en spoedde ik me terug naar het hordehol. Daar werd ik opgevangen door Akela Bep Bakker, een stevige vrouw van achter in de dertig. Ze nam me op schoot, haalde uit het borstzakje van haar padvindersblouse het Welpenboekje te voorschijn en begon de passage over de welpenglimlach voor te lezen: "Ook al heb je helemaal geen zin om te lachen – soms zal het huilen je nader staan dan het lachen – bedenk dan: Een welp huilt nooit. Werkelijk, welpen lachen altijd, ook al zitten zij in moeilijkheden of in gevaar of al lijden zij pijn, zij glimlachen altijd en houden vol. Niet lang geleden werd een welp door een auto overreden, zodat zijn

been op twee plaatsen brak en de ene kant van zijn gezicht helemaal opengehaald werd. De jongen leed natuurlijk erge pijn, maar tot verbazing van de doktoren en de verpleegsters hilde of klaagde hij absoluut niet. Eén van de doktoren vroeg hoe het kwam, dat hij zo flink was en hij antwoordde: 'Ik ben een welp en een welp huilt nooit.'

Vanaf die dag ben ik niet meer in staat geweest mijn tranen bij zware tegenslag de vrije loop te laten en worden mijn ogen nog slechts vochtig wanneer ik ontroerd raak door de schoonheid van een muziekstuk, de onbevengheid van een kind of het aanhoren van het leed van anderen. Nooit wanneer het mijn eigen sores betreft. De grootste jongensvereniging aller tijden had in 1966 in mijn gevoelsleven een schade aangericht die door de mannenbeweging van de jaren 70 en 80 niet meer ongedaan gemaakt kon worden. Terwijl ik deze sombere conclusie door me heen liet gaan, deed ik het Welpenboekje langzaam dicht en daalde ik be-

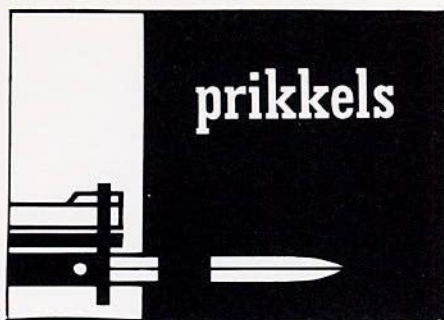

maar zó

hoedzaam de zoldertrap af. In de keuken trof ik mijn moeder aan, die net begonnen was met de voorbereidingen voor het avondeten. "Hans, wil jij dit blik even voor me opendraaien?", vroeg ze vriendelijk. "Ja hoor", antwoordde ik, "maar het heitje kun je in je eigen zak steken!" Ik keek naar haar ogen, die één en al verbazing uitdrukten en ontladde me in een onbedaarlijk lachen dat tot ver in de straat te horen moet zijn geweest.

Hans Vertegaal

(Dit verhaal verscheen eerder in *Humbug*, kwartaalblad van de Jonge Humanisten)

De sigaar voor de beroeps

Voor de grote inzet en de nauwgezette uitvoering van hun taak, kregen de mannen elk f 250,- uit handen van de commandant. Ze waren blij met zo'n extraatje vlak voor sinterklaas. Hun motivering om de opgedragen taak verder met dezelfde of nog grotere inzet te continueren leek duidelijk aanwezig. Ze hadden tenslotte een zeer belangrijke taak binnen de krijgsmacht, waardoor ze het logisch vonden dat ze even boven de grauwe massa werden uitgetild.

Tot zover lijkt de operatie in het personeelsbeleid van de krijgsmacht met betrekking tot de beroepskrijgers – van confectie naar maatwerk – zeer geslaagd. Vergeleken met het politiepersoneel leeft staatssecretaris Van Houwelingen met zijn defensiepersoneel als een herder met zijn schapjes. Af en toe gooit hij wat kluiten of stuurt zijn hond naar de enkelingen die niet in het gareel willen blijven lopen. Minister Ruding zal daar zeer tevreden over zijn. Geen loonsverhoging voor allen, maar af en toe een presentje voor enkelen. Wie die enkelen zijn wordt bepaald door de commandant.

Derhalve wordt de klok teruggedraaid naar de vijftiger jaren. De motivering van dat terugdraaien is een duidelijke zaak. Men verwacht de vruchten van het marktmechanisme, zoals dat hoort in een kapitalistische samenleving. Medewerkers worden een marktartikel. Als bij de verkoop van nieuwe haring, hangt de prijs af van het aanbod. Naarmate de aanvoer groter wordt, zakt de prijs. Als beroepsmilitair ben je dus beter af in een functie die schaars is.

Het resultaat van de strijd die de belangenorganisaties in de vijftiger jaren be-

haalden is dus met enige pennestroken – van confectie naar maatwerk – teniet gedaan. Toen ging het erom dat de beroepsmilitair eindelijk eens zou weten waar hij aan toe was met zijn carrière. Welnu het resultaat was voor de bonden om trots op te zijn. Je was tenslotte allemaal beroepsmilitair op de eerste plaats met daarnaast een functie in dat 'bedrijf'.

De functie in dat 'bedrijf' wordt nu, omdat het financieel beter uitkomt, vergeleken met een functie in het bedrijfsleven. Doordat men het essentieel verschil tussen die twee – bedrijfsleven en krijgsmacht – niet ziet of eerder nog niet wil zien, maakt men een denkfout.

Het eindproduct van die twee is een groot verschil. Het is bij de krijgsmacht geen kwestie van winst of verlies op korte termijn. Het krijgs'bedrijf' moet maar één keer winst maken als dat noodzakelijk is. Daarvoor is een personeelsbestand nodig met een andere motivatie dan een bedrijf dat pinda-kaas produceert.

Die motivatie bereik je nimmer met het schenken van zo nu en dan een sigaar uit eigen doos.

Cor Out

Bezoek ook eens het Coornherthuis in Zeist

Het Coornherthuis is het vormingscentrum voor militairen van het Humanistisch Verbond, gelegen aan de bosrand van Zeist. Iedere militair heeft er recht op hier 2½ dag door te brengen. Er wordt gewerkt in groepen van elk ± 10 tot 20 deelnemers. Een groep wordt begeleid door een vormingswerk(st)er of een (meekomende) geestelijke verzorger. Er zijn hoogstens vier groepen tegelijk in huis.

Het programma van de vormingsdagen wordt samen met de deelnemers opgesteld en wil direct aansluiten op hun belangstelling en ervaringen. Ieder wordt zoveel mogelijk in de gelegenheid gesteld om zijn/haar houding te bepalen in zaken die de eigen leefsituatie raken. Dat kunnen b.v. zijn: oorlog/vrede, de militaire organisatie, relaties, eigen groepsgedrag, arbeid/werkloosheid, woningnood enz. Bij de gesprekken kan gebruik worden gemaakt van films, video, gastsprekers, excursies e.d. Omdat je een paar dagen in een heel andere situatie bij elkaar bent, kan dieper op zaken worden ingegaan.

Foto Frank Spoelstra

Ook ontspanning is ruimschoots mogelijk. Er zijn veel boeken, dagbladen en diverse tijdschriften, videobanden met documentaires, speelfilms en amusement en er is een pick-up met een flink aantal (pop)elpees. Je kunt biljarten, tafeltennissen, sjoelen, schaken, dammen enz. en voor buitenshuis zijn er balspellen. Verder zijn er nog uitgaansmogelijkheden dichtbij Zeist en Utrecht.

Enkele praktische zaken:

De aankomsttijden zijn 's maandags tussen 10.00 en 10.30 uur, 's woensdags tussen 18.00 en 18.30 uur.

Lakens en sloop worden bij de inschrijving verstrekt. Voor toiletartikelen (en desgewenst sportkleding) dien je zelf te zorgen.

Voor maaltijden, koffie en thee hoeft niet te worden betaald, wel dien je een

Bewijs Ophouding Voeding (BOV) mee te nemen van de administratie van het onderdeel.

Omdat niet al onze kosten door subsidie worden gedekt vragen we van elke deelnemer een bijdrage van 7,50 voor de hele conferentie.

Gewoonlijk vindt 's avonds na ± acht uur geen gezamenlijk programma meer plaats.

Uitzonderingsverlof kan bij de commandant van je onderdeel worden aangevraagd (zie AMAR en R.R. Dpl. 9 lid 1q).

Een folder of verdere informatie is altijd te vragen bij het dichtstbijzijnde bureau raadsman/vrouw of bij het Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14060. Je bent van harte welkom!

Lang geleden

In het begin
waren er geen blanken op de wereld
er was niets Europees.
En misschien had deze wereld zo
kunnen voortbestaan,
maar er was een maar:
toverij.
Deze wereld was volledig
ook zonder blanken.
Alles was er al
zelfs toverij

Toen gebeurde het.
De tovenaars kwamen bijeen
Ze kwamen van heinde en ver
over oceanen
over bergen.
Sommigen hadden spleetogen
anderen een zwarte huid.
Ze kwamen bijeen voor een wed-
strijd zoals mensen tegenwoordig
honkbaltoernooien houden maar dan
was dit een wedstrijd
in duistere zaken

Hoe dan ook
ze waren er allemaal
tovenaars uit alle windstreken
tovenaars van alle Pueblo's
en alle stammen.
Je had er Navajotovenaars,
en een paar uit Hopi,
en een paar uit Zuni.
Ze hielden een Tvenaarscongres,
zo heette dat.
Hoog in de heuvels van de lavaste-
nen ten noorden van Canonicito
kwamen ze bijeen
om in grotten te experimenteren
met hun dierenhuiden.
Ze dansten om het vuur

de vos, de das de lynch en de wolf
en de vierde keer
sprongen ze in de huid van het
dier.

Maar dit keer
was dat nog niet genoeg
een van hen
misschien een Sioux of een Eskimo
begon zich uit te sloven.
„Dat was nog niets,
kijk eens wat ik kan.”

En zo begon de wedstrijd.
Enkelen onder hen tilden het dek-
sel van hun grote kookketel op,
en riepen dan de anderen
om een kijkje te komen nemen:
dode babies die sudderen in bloed
met hun schedel en uitgezogen
hersenen.

Een toverdrank
om te drogen en te verpulveren
voor nieuwe slachtoffers.

Anderen knoopten buidels los vol
weerzinwekkende voorwerpen:
donkere vuursteentjes, sintels van
verbrande hogans

waar de doden lagen
linten van huid
geschild van vingertoppen
gepeld van de eikel en de clitoris

Tenslotte was er nog maar een die
niet gepronkt had met zijn kuns-
ten. De tovenaars stonden in de
schaduwen achter het vuur en nie-
mand heeft ooit geweten waar deze
tovenaar vandaan kwam
van welke stam
en of het een vrouw was of een man

Maar het belangrijkste was
dat deze toenaar niet pronkte met
duistere donderkolen
of rode mierennekralen.
Deze wilde dat ze luisterden:
„Ik heb een verhaal.”

Eerst begonnen ze te lachen
maar deze toenaar zei:
Goed dan
ga je gang
lachen jullie maar
maar terwijl ik het verhaal vertel
zal het gaan gebeuren.

Het wordt nu op gang gebracht
op gang gebracht door onze toverij
ten dienste van ons allen,

In grotten aan de overkant van de
oceaan
grotten in duistere heuvels
withuid-mensen
als de buik van een vis
overdekt met haar.

Ze vervreemden van de aarde
Ze vervreemden van de zon
Ze vervreemden van de planten en
de dieren
Ze zien geen leven
Als ze kijken
zien ze slechts voorwerpen..
Voor hen is de wereld een dood ding
zijn de bomen en rivieren niet
levend
zijn de bergen en stenen niet
levend
zijn de herten en beren dingen.
Ze zien geen leven.

Ze vrezen
Ze vrezen de wereld
Ze vernielen wat ze vrezen
Ze vrezen zichzelf.

De wind zal hen over de oceaan
blazen met duizenden in reus-
achtige schepen ze zullen uitwer-
ven als larven uit een vertrapte
mierenhoop.

Ze zullen voorwerpen meedragen
waaruit de dood schiet
sneller dan het oog kan zien.
Ze zullen doden wat ze vrezen
alle dieren
de mensen zullen verhongeren.

Ze zullen het water vergiftigen
Ze zullen het water verkolken
en er zal droogte heersen
de mensen zullen verhongeren

Ze zullen vrezen wat ze aantreffen
Ze zullen de mensen vrezen
Ze doden wat ze vrezen
Hele dorpen zullen worden wegge-
vaagd
Ze zullen hele stammen uitroeien.

Voor ons de doden
Voor ons het bloed
Moorden moorden moorden moorden.

En zij die niet gedood worden
zullen wegwijnen
bij het zien van de ondergang
van het verlies
van het verlies van kinderen
het verlies zal de ondergang zijn
voor de rest.

Gestolen rivieren en bergen
het gestolen land zal aan hun hart
vreten en hun mond losrukken
van de Moeder.
De mensen zullen verhongeren.

Ze zullen verschrikkelijke ziektes
brengen die de mensen
nooit gekend hebben.
Hele stammen zullen uitsterven
overdekt met etterende zweren
bloed schijten
bloed kotsen
Lijken voor ons werk.

Het wordt nu op gang gebracht
op gang gebracht door onze toverij
op gang gebracht
ten dienste van ons.

Ze zullen deze wereld in bezit
nemen, van oceaan tot oceaan
ze zullen zich tegen elkaar keren
ze zullen elkaars ondergang worden
Hier
in deze heuvels
zullen ze de stenen vinden,
stenen met groene, gele en zwarte
aderen.

Met deze stenen zullen ze het
beslissende patroon leggen
ze zullen het uitleggen over de
wereld en alles opblazen.

Het wordt nu op gang gebracht
op gang gebracht
om te vernietigen
Om te doden
Ten dienste van ons
namens ons.
De toverij bedrijven om het lijden
om het kwellen
om de doodgeborenen
de misvormden
de onvruchtbaren
de doden.

Wervelend
wervelend
wervelend
wervelend
op gang gebracht
op gang gebracht

Toen zeiden de andere tovenaars
„Goed, jij hebt gewonnen; de prijs
is voor jou.
maar wat je daarnet heb gezegd...
is niet grappig.
Het klinkt niet leuk.
Zonder dat gaat het ons ook goed
we kunnen het heel goed stellen
zonder iets dergelijks.
Neem het terug.”

Maar de toenaar keek hoofdschud-
dend naar de anderen in stinkende
dierehuiden, vachten en veren.
Het is al losgebroken.
Het komt er al aan.
Het kan niet worden teruggeroepen.

Uit 'Ceremonie' van Leslie Silko (Laguna)

Walkmans getest

Aan goede, en vrij goedkope walkmans is geen gebrek. Maar de geluidskwaliteit zou een stuk beter worden als de kwaliteit van de koptelefoons wordt verbeterd. Dit blijkt uit een test van de Stichting Vergelijkend Warenonderzoek. Walkmans zijn te koop in vele uitvoeringen en prijsklassen. Met en zonder radio, met en zonder opnamemogelijkheden of allerlei snuffjes die de geluidskwaliteit kunnen verbeteren. De prijzen kunnen variëren van enkele tientjes tot zo'n 500 gulden. De Stichting Vergelijkend Warenonderzoek heeft walkmans onderzocht vanaf 80 tot zo'n 300, 400 en 500 gulden. Bij eerder onderzoek vielen walkmans van een paar tientjes wat geluidskwaliteit betreft door de mand.

De SVWO testte walkmans met en zonder radio. Van de radio-ontvangst moet u zich niet te veel voorstellen. De meeste walkmans scoren niet hoger dan "redelijk" voor radio-ontvangst. En dan nog alleen voor FM-ontvangst. Geen enkele walkman heeft namelijk een goede antenne. Wie de middengolf wil ontvangen moet het apparaat steeds in een bepaalde richting houden, omdat anders het geluid wegzakt. Dat is niet vol te houden als je loopt, een beweging die je met een walkman toch zeker moet kunnen maken.

Voor FM-ontvangst wordt het snoer van de koptelefoon gebruikt als antenne. Maar als je het snoer beweegt krijg je vaak geknisper en geruis in de koptelefoon. Er zijn maar twee walkmans met een goede FM-ontvangst, dankzij een slimme elektronische oplossing. Omdat het afstemmen op een zender vaak priegelwerk is pleit de SVWO voor voorkeuzetoetsen op de walkmans voor veelbeluisterde zenders.

Geluidskwaliteit

Waar moet je op letten bij de aanschaf van een walkman? Een goede geluidskwaliteit is natuurlijk een eerste vereiste. De onderzoekers hebben daarnaast beoordeeld hoe de walkmans speelden en spoelden. Hoe het zat met het batterijenverbruik en de netaansluiting, of ze tegen een stootje konden en of ze alle soorten bandjes goed afspeelden.

Wat de geluidskwaliteit betreft doen de walkmans niet veel voor elkaar onder. Het is jammer dat de kwaliteit van de koptelefoons van de walkmans niet beter is. Een zeer goede koptelefoon zou van een walkman met goede technische kwaliteit een zeer goede maken. Bij de laatste test van de Consumentenbond kwam de tamelijk dure koptelefoon, de Sony MDR-E282 als "goed" tot "zeer goed" uit de bus. Veel goedkoper en goed zijn de Sony MDR-E212 en de Nagaoka P-20, van 40 gulden.

Wie vaak met een walkman op in bed ligt kan het beste een koptelefoon met losse dopjes kopen, omdat je van een beugel-koptelefoon last krijgt bij het liggen.

Wie met een walkman op gaat joggen loopt de kans op jankende geluiden tijdens het lopen. Vooral bij hevige bewegingen treedt dit euvel op.

Met enkele walkmans kun je opnamen maken via een ingebouwde, of los aan te sluiten microfoon. De kwaliteit van die opnamen is niet best. Als dicteermogelijkheid is dit snuffe bruikbaar, maar meer mag je er niet van verwachten.

Bandjes

Niet alle walkmans spelen verschillende soorten bandjes even goed af. Als het apparaat niet geschikt is voor chroombandjes (IEC) klinkt het geluid schel. Ook bandjes die zijn opgenomen met Dolby B, waardoor ongewenste

merk en type	prijs ca. f	mogelijk- heden ²⁾	formaat dragen ³⁾	geluid		radio- ont- vangst	bedie- nings- gemak	geschikt voor joggen	batterij verbruik	stevig- heid	totaal test- resultaat
				techni- sche kwaliteit	luister- proef						
zonder radio											
Aiwa HS-P14	80	CAB	GC	□	+		++	++	+	++	goed
Aiwa HS-G37	130	CABTD	GC	+	+		++	++	□	++	goed
Aiwa HS-P202	200	CDABSL	KT	+	+		+	+	—	□	goed
Grundig Beat Boy 80	80	GS	+	+			□	□	+	□	goed
Grundig Beat Boy 170	160	CDAB	GC	+/++	+		++	□	+	++	goed
JVC CX-4	200	CABFT	GC	+	+		++	+	□	□	goed
Kenwood CP-3X	300	CDABS	KT	+	+		+ ⁴⁾	□	++	++	goed
Kenwood CP-5R	400	CDABSLVR	KT	□	+		— ⁴⁾	+	++	—	redelijk/goed
Panasonic RQ-JA 160	500	CDABSLVR	K	□	+		+	□	++	++	goed
Philips D6668	100	BT	GC	—	+		+	□	³⁾	+	matig/goed
Realistic SCP-17	200 ¹⁾	CBO	GS	□/+	+		+	□	+	++	goed
Realistic SCP-19	150 ¹⁾	CDAB	GC	+	+		+	+	□	—	matig
Sony WM-B14	100	CD	GC	□	+		+	—	□	++	goed
Sony WM-B18	100	C	GC	+	+		+	—	□ ⁵⁾	++	goed
Sony WM-B39	130	CDAL	GC	□	+		+	+	□	—	goed
Sony WM-DD III Quartz	300	CDBS	MT	+	+		—	++	++	++	goed
Supertech MS-33 AR	70	A	GC	+	□		+	□	+	—	redelijk
Yoko AR-11	90	ABFT	GC	□	□		+	□	+	+	redelijk
met radio (AM, FM en FM-stereo)											
Aiwa HS-T120	250	CDBZ	MC	—	+	+	+	—	□	□	matig
Aiwa HS-J150	370	CDABSZO	MC	+	++	+	++	+	□	++	goed
Audio Sonic CT 150	80	FL	GC	+	+	□	—	□	□	++	redelijk/goed
Grundig Beat Boy 260	280	CDAB	M	□	++	□	++	□	□	+	redelijk/goed
Panasonic RX-SA 60	130		GC	□	+	□	—	□	□	++	redelijk/goed
Philips D6545	100		GC	—	+	□	□	□	+	++	matig
Realistic SCP-24	130 ¹⁾	B	GC	+	+	—	+	□	—	+	matig
Sharp JC-S42 H	80	F	GC	+	+	—	□	—	□	+	matig
Sony WM-BF22	120	C	GC	□	+	□	□	□	□	++	redelijk/goed
Sony WM-BF25	150	CD	GC	□	++	□	+	—	□	++	redelijk/goed

¹⁾ Hier komt nog een koptelefoon bij (f 20,—)

²⁾ C = geschikt voor chroombandjes (IEC TI)
D = Dolby B ruisreductie
A = speelt automatisch beide kanten (autoreverse)
B = batterij-indicator
F = versneld spoelen alleen vooruit mogelijk
S = slaat automatisch, af ook bij snelspoelen
Z = vijf voorkeuroetsen voor AM en FM digitale afstemming
T = toonregeling (equalizer)
L = lage tonen versterking
V = vergrendelen bandschakelaars mogelijk

R = afstandbediening
O = opnamemogelijkheid (met microfoon)
³⁾ K = klein, M = middelgroot, G = groot;
C = clip voor bevestiging aan riem of kleding
S = schouderband
T = tasje of zakje met lusje voor riem
⁴⁾ niet comfortabele koptelefoon
⁵⁾ Alleen te gebruiken met vastgemonteerde oplaadbare batterijen
⁶⁾ Oplaadbare batterijen en laden meegeleverd
++ = zeer goed, + = goed, □ = redelijk, — = matig, — — = slecht

Foto's Wim Heij

bandruis gedeeltelijk wordt weggedrukt, klinken schel in de walkman. Ongeveer de helft van de geteste walkmans is niet in staat om bandjes met Dolby B goed weer te geven. De onderzoekers vinden dit een enorm manco, omdat Dolby B een must is voor muziek met grote verschillen in geluidsniveau. Als het Dolby B systeem is toegepast wordt dat op het bandje vermeld.

Kritiek hebben de onderzoekers ook op het afstellen van de afspeelkop bij verschillende walkmans. Bij Audio Sonic CT 150 en Philips D6668 was de afspeelkop slecht afgesteld. Daardoor klonken de hoge tonen dof. Als na aankoop van een walkman de hoge tonen dof klinken kunt u de winkelier vragen de afspeelkop beter af te stellen.

Spelen en spoelen

De helft van de geteste typen beschikt over automatic reverse. Dat wil zeggen dat aan het eind van de ene kant van het bandje automatisch de andere kant

gaat spelen. De automatic reverse kunt u ook uitschakelen. Alle apparaten slaan automatisch af als het bandje is afgelopen. Automatisch afslaan bij snelspoelen is er echter bij de meeste apparaten niet bij. Enkele walkmans kunnen trouwens alleen snel vooruit spoelen.

Op sommige apparaten zit een vergrendelaar voor de schakelaars. Toetsen indrukken als het apparaat buiten gebruik is wordt daarmee voorkomen.

Op de koptelefoon van een enkele walkman zit een start- en stopschakelaar en een volumeregelpot voor de walkman. Het apparaat kan dan in zak of tas blijven. Het eerste type walkman met een draadloze verbinding tussen koptelefoon en apparaat is overigens al gesignaleerd.

Batterijenverbruik

Walkmans zijn batterijenvreters. In de tabel ziet u dat de kosten uiteen kunnen lopen van 10 tot 30 cent per uur. Appara-

ten die met een '++' zijn aangeduid kosten aan batterijen van 10 tot 15 cent per uur.

Wie de walkman veel gebruikt is vaak voordeliger uit met oplaadbare batterijen. Een oplaadapparaat is binnen een jaar terugverdiend. De penlite oplaadbare batterijen van Philips en Shack kwamen eerder als 'zeer goed' uit de test. Goede laadapparaten voor penlites zijn de Bartec 588, Philips PNC 64, Sinco 50.4 en Sinco 50.6.9.

Veel mensen denken dat de bandsnelheid te laag is bij gebruik van oplaadbare batterijen in een walkman. Uit de test kwam echter naar voren dat er wat dat betreft niets mankeert aan oplaadbare batterijen.

Het is wel een nadeel van oplaadbare batterijen dat ze eerder leeg zijn dan alkalische. Je moet ze dus vaker verwisselen.

Netaansluiting

Bijna alle walkmans kunnen met een adapter op het net worden aangesloten. Op die manier is het mogelijk om de walkman als cassette-deck te gebruiken. U koppelt dan de walkman met een speciaal verloop snoer aan de versterker. Adapters zijn echter duur (f 30,-) en u bent vaak aangewezen op hetzelfde fabrikaat als de walkman, omdat de pluggen verschillend zijn. Voor Panasonic en Kenwood zijn zelfs pluggen nodig die in Nederland niet verkrijgbaar zijn.

De onderzochte walkmans zijn niet gemakkelijk te bedienen, zo bleek uit de test. De bijschriften bij de knopjes zijn vaak moeilijk leesbaar en de knoppen zitten op moeilijk toegankelijke plekken.

De meeste walkmans kunnen wel tegen een stootje. Ze overleefden de valproeven met gemak en ook het snoer bleef heel, nadat er een paar keer stevig aan was getrokken.

Conclusie

Er zijn veel goede en vrij goedkope walkmans te koop. De gewone standaard walkman Sony WM-B14 (100,-) is goed en aantrekkelijk in prijs. Dit apparaat kan overweg met chroombandjes en Dolby B.

Heel wat duurder is de goede en veelzijdige Aiwa JS 150 van 370 gulden. Deze walkman met Dolby B heeft een goede radio met voorkeuzetoetsen.

(Uit: Koopkracht, maandblad van het Konsumenten Kontakt, december 1988)

'Bird'

Smaakvolle jazzfilm van Clint Eastwood over Charlie Parker

Ik kan mij 13 maart 1955 nog heel goed herinneren, omdat de avond daarvoor mijn buurjongen zijn verjaardag had gevierd en ik op 17-jarige leeftijd nog niet de geringste hoeveelheid alcohol kon verdragen. Ik voelde me die dag dus buitengewoon rot en dat werd er niet beter op, toen de avondkrant het overlijden meldde van de door mij nog maar pas ontdekte altsaxofonist Charlie Parker, bijgenaamd 'Bird'. Toen wist ik eigenlijk nog maar zeer weinig van de jazzmuziek in het algemeen en Charlie Parker in het bijzonder, maar het bericht maakte toch een diepe indruk op me.

Nu, bijna 34 jaar luisteren en lezen later, weet ik maar al te goed welk een genie deze zo jong gestorven muzikant is geweest en wat voor een invloed hij heeft gehad op een hele generatie musici en luisteraars!

Toen dan ook enige tijd geleden bekend werd, dat de beroemde acteur Clint Eastwood het plan had opgevat om een film over juist deze gigant te maken, heb ik mijn hart vastgehouden.

Schitterende film

Hoewel ik een grote fan van Eastwood ben, was ik toch bang dat een film over Parker een lange litanie zou worden, waarin drugs, drank en vrouwen de hoofdrol zouden spelen en uitsluitend zou worden ingespeeld op de sensatiezucht van het grote bioscooppubliek. Welnu, ik heb de film ondertussen ge-

Charlie Parker, in het echt (links) en in de persoon van de acteur Forest Whitaker in de film 'Bird'

Charlie Parker en Miles Davis

zien en ondanks het feit, dat ik een flink aantal punten van kritiek heb, is de rolprent me in vele opzichten meegevalen. Sterker, de film is ronduit schitterend gemaakt en er wordt voortreffelijk in geacteerd. Vanwaar dan die kritiek? Wel, ik heb 'Bird' zitten bekijken met de ogen van een jazzliefhebber en dat is meestal een persoon, die veel van iemand als Charlie Parker afweet en hem tevens zeer bewondert. Het is dan altijd zo, dat je bepaalde dingen alleen maar bekritiseert uit liefde voor en betrokkenheid bij het onderwerp. Jazz als religie zal ik maar zeggen.

Detailkritiek

Mijn kritiek houdt onder meer in, dat ik in deze rolprent geen enkele echte jazzmusicus ben tegengekomen, zoals dat in 'Round Midnight' (over de tenorsaxofonist Dexter Gordon in 1987) wel het geval was. Forest Whitaker als Bird en Diane Venora als zijn vrouw Chan acteren prima, maar je mist toch het authenticiteit.

Verder vind ik, dat de film voor een neutrale toeschouwer veel te veel sprongen in de tijd maakt. Alleen als je het leven van Parker goed kent, is dit te volgen. Tevens komt Bird uit deze story te weinig naar voren als de grote revolutionaire jazzvernieuwer die hij toch absoluut geweest is. Met trompettist Dizzy Gillespie stond hij aan de basis van die unieke jazzstijl die Bebop heet!

Maar dit is detailkritiek, want als geheel is 'Bird' een waar epos geworden, waarin Charlie Parker wordt neergezet als een mens van vlees en bloed, die grote depressies kent, maar ook momenten van intens plezier. Een man die erg aardig kon zijn, maar ook irritant.

De drugs- en drankverslaving, die uiteindelijk tot zijn dood op 12 maart 1955 zou leiden, wordt gelukkig niet al te breed uitgemeten en duidelijk blijkt, dat Charlie erg heeft geleden onder het feit, dat zoveel jonge muzikanten verslaafd raakten, omdat zij hem als hun grote voorbeeld zagen.

Fantastische muziek

Merkwaardigerwijs moet ik één punt van kritiek, dat ik al koesterde voor ik de film gezien had, inslikken.

Om de soundtrack van de film zo goed mogelijk te laten klinken, heeft men Parker's soli losgemaakt van de oorspronkelijke opnamen en er een eigentijdse combo met mensen als Monty Alexander, Barry Harris en Ron Carter ondergezet. Ik vond dit eigenlijk een vorm van heiligschennis, maar na het uiteindelijke resultaat gehoord en gezien te hebben, moet ik zeggen, dat het allemaal fantastisch klinkt! Gelukkig is de filmmuziek intussen op CD verkrijgbaar.

Altsaxofonist Lennie Niehaus arrangeerde de muziek en gaf hoofdrolspeler Forest Whitaker tevens saxofoonlessen. Niet verkeerd, wanneer je de beste saxofonist aller tijden moet uitbeelden. Rest mij nog te vermelden, dat de keiharde acteur Clint Eastwood zich als regisseur van deze film een man met veel smaak en respect heeft getoond. Deze Warner Bros produktie is helaas voornamelijk in de grote steden te zien. Mis hem niet!

Theo Carree

Jazzjaarboek 7

Het jazzjaarboek, dat onder redactie van Erik van den Berg en Frans van Leeuwen onlangs voor de 7e maal bij uitgeverij van Genep is verschenen, biedt weer de bekende kaleidoscoop van Nederlandse jazz en vooral actuele geïmproviseerde muziek. Dit laatste blijkt al uit het feit, dat dit keer pianist Cecil Taylor de omslag siert, een muzikant, wiens spel ik nooit ook maar één seconde heb kunnen pruimen.

In de verantwoording, waarmee het boek begint, geven de samenstellers aan, dat zij dit keer meer dan andere jaren willen inspelen op structurele veranderingen, zoals de conservatoriumopleidingen en de daaruit voortvloeiende werkgelegenheidsproblemen.

Parallel daaraan wordt tevens de vraag gesteld, of de klassieke jazzstijlen moeten worden herhaald of dat er anders mee moet worden omgesprongen.

Naar mijn mening heeft de redactie al gekozen, gezien de overdreven aandacht, die aan de toch min of meer mislukte October Meeting 1987 wordt besteed. Een groot artikel van Bernlef en een enorme lijst van deelnemers leggen daarvan getuigenis af. Tevens heb ik mij bijzonder geërgerd aan het verhaal van Frans van Leeuwen 'Van bordeel tot braderie', waarin hij jonge muzikanten, die wanhopig proberen om op de een of andere manier een voet tussen de deur te krijgen, ieder recht op subsidie ontzegt. Worstdraaiers en wafelbakkers krijgen die ook niet, concludeert hij. Inderdaad, maar die mensen hebben ook nog nooit van een SJIN gehoord!

Gelukkig kent het boek in de stukken over Chet Baker, Frits Landesbergen en Gary Giddins ook nog een aantal hoogtepunten, terwijl tevens het boekenoverzicht van Jan Mulder zeer lezenswaard is.

Eigenlijk zijn de jazzliefhebbers er al aan gewend, dat hun zo geliefde muziek hen in diverse kampen verdeelt. Maar ook dat heeft zijn charme. In ieder geval draagt dit boek weer voldoende lees- en gespreksstof aan.

Theo Carree

Moeten we onze visie op zelfdoding herzien?

De laatste jaren wordt er openlijker over zelfdoding gesproken en geschreven. Bijvoorbeeld, als iemand ervoor gekozen heeft niet langer te leven en zelfmoord pleegt, zetten de nabestaanden dat steeds vaker in overlijdensadvertenties. Toch wil dat niet zeggen dat er geen taboe meer rust op zelfdoding. Vergeleken met zo'n dertig jaar terug is het aantal zelfdodingen echter meer dan verdubbeld. Een van de tien voornaamste oorzaken van overlijden is, volgens de World Health Organization, zelfmoord. Misschien wordt het tijd onze visie op dood en leven te veranderen.

Hoewel er veel over zelfdoding is gesproken en ook de media er de nodige aandacht aan hebben geschonken, weten we er eigenlijk geen raad mee. Toen een tijd geleden bekend werd dat een aantal jonge middelbare scholieren zelfmoord had gepleegd, bracht dat een schokeffect teweeg.

Het lijkt of de drempel om uit dit leven te stappen steeds lager wordt. In 1950 telde het Centraal Bureau voor de Statistiek 601 zelfdodingen, in 1980 steeg dat aantal tot 1760. Vanaf 1981 is het cijfer redelijk stabiel. Alleen 1984 wijkt iets af. In dat jaar suïcideerden zich 1902 mensen.

Opmerkelijk is dat jonge mannen in de leeftijdscategorie vijftien tot negentien jaar in toenemende mate zelfmoord plegen. In 1981 waren het er, volgens het CBS, 22 en in 1985: 38. Ook bij mannen van 20 tot 29 en 30 tot 39 jaar oud is sprake van een toename: in 1981 waren het er respectievelijk 180 en 190, in 1985: 222 en 220.

Bij vrouwen ligt het iets anders. De

meeste slachtoffers van zelfdoding vallen daar in de leeftijd van 30 tot 39 jaar (1981: 103; 1985: 123) en 50 en 59 jaar (1981: 109; 1985: 119).

Deze trieste cijfers geven aan hoe groot ons onvermogen tot nog toe is om adequaat oplossingen te geven. Niet alleen in Nederland, maar ook in andere delen van de wereld. Iedere dag sterven er duizend mensen in de wereld door zelfmoord.

Harakiri

We zijn in staat gebleken het leven dusdanig te verlengen dat je je soms kunt afvragen of zo'n leven nog zinvol is. Zo ligt er in het noorden van het land een vrouw al dertien jaar in coma.

Eigenlijk zitten we in een schizofrene situatie. Aan de ene kant is de kennis over het verlengen van het leven toegenomen, aan de andere kant is de kennis om datzelfde leven te vernietigen even hard toegenomen.

Denk aan chemische en bacteriologische oorlogsvoering. Er wordt al open-

lijk gesproken over massa-zelfmoord door euthanatika bij een grote kernoorlog of ramp. Deze aspecten – het leven rekken terwijl het niet meer zinvol is en een dreigende kernramp of oorlog – maken het misschien noodzakelijk dat we onze visie op menselijk leven en moraal moeten veranderen of bijsturen.

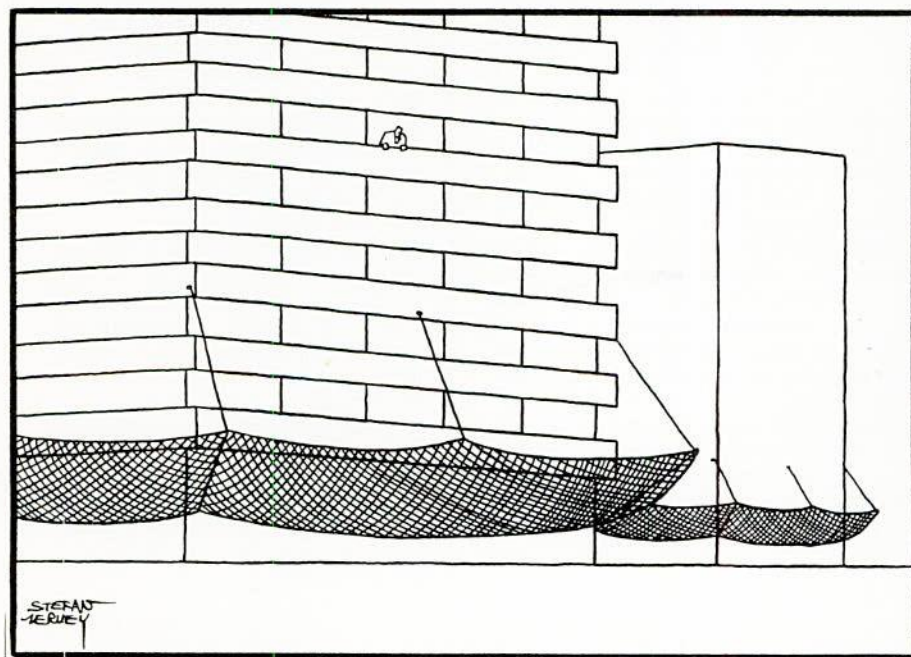
In Nederland rust er ondanks de grotere openheid nog altijd een taboe op zelfmoord. In sommige andere culturen wordt daar heel anders tegen aan gekeken. In India bijvoorbeeld heeft men eeuwenlang sympathiek gestaan tegenover zelfmoord. Er waren zelfs voorgeschreven middelen, afhankelijk van de kaste waaruit iemand kwam. Zich in droge koemest begraven en deze zelf aansteken was een van de mogelijkheden. Ook bij de oude Germanen werd het leven niet zo erg hoog geschat. Vrouwen en knechten suïcideerden zich na het overlijden van echtgenoot of meester zonder problemen. Ook het Boeddhisme stond positief tegenover zelfmoord. In China zien we hele zelfmoord-rituelen. Rituelen en Japan spreekt helemaal tot onze verbeelding: de beruchte harakiri. Kortom, zelfmoord is zo oud als de wereld en in een groot aantal culturen een geaccepteerde manier om het leven te verlaten.

Vrijheidsberoving

In andere culturen blijkt dat zelfdoding niet alleen een zaak is van psychologen en psychiaters. De bevolking schijnt daar haar eigen ideeën te hebben ontwikkeld. Zelfmoord wordt daar lang niet altijd als een ziekte gezien. In Nederland is men er nog niet uit. Ondertussen zijn we met onze vermeende zorgplichten wel al zo ver dat iemand die zelfmoordneigingen heeft naar de psychiater wordt gestuurd, zelfs wordt gedwongen daar naar toe te gaan. Vaak ook terecht.

Er is een groot verschil tussen mensen die lichamelijke klachten hebben en mensen die met psychische problemen worstelen. De eersten hebben het wat rechten betreft gemakkelijker. Geen arts zal het in zijn hoofd halen een patiënt tegen zijn uitdrukkelijke wil in te opereren, evenmin als hij hem zal dwingen tot een opname in een ziekenhuis. Degene die geen lichamelijke klachten heeft, maar toch niet verder wil leven, wordt spoedig in het hokje psychiatrie geduwd. Als de psychiater oordeelt dat hij een gevaar is voor zichzelf of voor anderen, dan kan hij hem laten opsluiten.

Soms krijg je de indruk dat iemand die bij zijn volle verstand, na lang wikken en wegen tot de slotsom is gekomen dat zijn leven zinloos is, er beter aan doet zijn mond te houden. Doet hij dat niet, dan is de kans groot dat hij de hele samenleving op zijn dak krijgt, inclusief de rechterlijke macht die hem eventueel, afhankelijk van de situatie, op kan sluiten. Als dat laatste gebeurt wordt hem elke mogelijkheid om een einde aan zijn leven te maken ontnomen.

Tekening van Stefan Jerue in de Volkskrant van 21-6-79

men. Vrijheidsberoving ten voeten uit.

Zelfbeschikking

'Als je dit leest, ben ik er niet meer', een onlangs uitgezonden televisieprogramma over zelfmoord. Na een mislukte zelfmoordpoging werd een man tegen zijn wil opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. Hij weigerde elke behandeling en elk gesprek, omdat hij maar één ding wilde: het leven verlaten. Volgens de behandelende artsen leed deze man aan een depressie die genezen kon worden. Maar de man wilde helemaal niet genezen, ook niet na lange maanden.

De vraag is dan of het ethisch verantwoord is om iemand die alle behandelingsweigert, maand na maand zijn zelfmoordplannen herbevestigt, kalm en in het bezit van zijn volle verstand is, tegen zijn wil op te sluiten.

Als er echt sprake is van een ziekelijke

depressie hebben we inderdaad de plicht iemand te helpen, zelfs als hij daar niet duidelijk om vraagt. De kans dat hij geneest moet hem worden gegeven.

Maar als de betrokkene alles en iedereen weigert, wat dan? Is het dan redelijk om iemand het recht op zelfbeschikking te ontfangen? Dat hij gedwongen wordt voort te leven, terwijl het leven voor de persoon in kwestie een ware foltering is? Ik was niet de enige die dat onredelijk vond. Veel kijkers die ik heb gesproken deelden mijn mening.

Zingeving

Duidelijk zal moeten worden dat zelfmoord niet uitsluitend een medisch probleem is, maar iets dat ons allen aangaat. Een arts is niet in staat om zin aan iemands bestaan te geven.

De inhoud van zingeving berust op een hoogst persoonlijke keuze. Dat betekent niet dat iemand die geen zingeving er-

vaart en niet alle mogelijkheden heeft nagegaan, zo maar vrijelijk zelfmoord mag plegen. Maar als iemand steeds stuk loopt en ondanks alles die zingeving niet meer kan of wil vinden, wil dat nog niet zeggen dat wij hem zingeving mogen opdringen. De levensbeschouwing van ieder individu dient onaanstootbaar te zijn en te blijven.

Misschien is het niet helemaal te vergelijken, maar toch is het cynisch dat aan de andere kant van de wereld duizenden veelbelovende mensenkinderen sterven, die met een beetje geld en inspanning gered hadden kunnen worden, terwijl wij hier alles in het werk stellen om mensen tegen hun uitdrukkelijke wens in in leven te houden en ze zelfs opsluiten. Zonder dat ik afbreuk wil doen aan het feit dat ieder mens leven kostbaar is, geloof ik dat het soms in onze democratische samenleving aan redelijkheid ontbreekt.

Freek Pol

boeken

Verdwenen brieven

'Er hing een penetrante pislucht in de Oudemanhuispoort.' Zo begint VN-journalist Igor Cornelissen zijn tweede roman 'De brieven van Colijn'. Wederom is

Tientallen jaren later hoort Stempher dat de correspondentie tussen Meijer en Colijn is opgedoken in de Oudemanhuispoort, het centrum van het Amsterdamse tweedehandsboekengebeuren. Stempher ruikt een onthullend artikel en gaat op zoek. Zijn speurtocht levert niet op wat hij ervan verwacht, maar dat doet aan het boeiende van zijn roman niets af.

'De brieven van Colijn' door Igor Cornelissen is een uitgave van Van Gennep, Amsterdam, f 24,50. (WH)

Verliezer

Op sobere wijze schetst de, in Duitsland woonachtige, Roemeense schrijfster Herta Müller in 'De mens is een grote fazant' de pogingen van een eenling om aan het bewind te ontsnappen. In deze, zich in Roemenië afspelende, korte roman tracht de molenaar Windisch met zijn vrouw en mooie dochter Amalie op een eerlijke wijze aan de benodigde papieren te komen om legaal naar Duitsland te kunnen vertrekken. Wanneer zijn pogingen bij voortduring stranden, staat hij voor de moeilijke keuze: geen papieren of corrumperen met de autoriteiten. Hij kiest voor het

laatste. Meel en geld zijn echter niet voldoende. Pas wanneer zijn dochter Amalie bereid is in bed te stappen met de pastoor en een politieagent ontvangt het gezin de benodigde doopaktes en uitreisdocumenten.

De Roemeense uitdrukking 'de mens is een grote fazant' (= altijd de grote verliezer) is dan ook een passende titel voor deze prima roman. Komplimenten ook aan de uitgever voor de zeer verzorgde uitvoering.

'De mens is een grote fazant' door Herta Müller verscheen bij De Geus, Breda, f 22,50. (WH)

Wim de Bie

De liefhebbers van de columns van Wim de Bie zullen zonder enige twijfel verheugd gereageerd hebben op de verschijning van 'Schoftentuig'. En terecht,

want de in dit boek bijeengebrachte stukjes verdienen bijna allemaal het predikaat kostelijk. Want dat is toch het knappe van De Bie, dat hij, zelfs in de wat minder scherpe verhalen, je toch aan het denken zet. Zoals in 'Broodpas', waarin een zekere Leo op zaterdagmorgen bij de bakker een paar maanzaadbolletjes wil ophalen en tot de ontdekking komt, wanneer hij aan de beurt is, dat alleen nog maar artikelen geleverd worden met de zaterdagse broodpas.

Leo, die nog nooit van dit fenomeen heeft gehoord, wordt ziedend en laat zijn woede de vrije loop: 'Godverdomme, krijg toch de ziekte met je pasjes'.

Naast de columns laat De Bie, in een vijftal heerlijke vraaggesprekken, de wereldvreemde Walter de Rochebrune een aantal gepeperde uitspraken doen. Humor van de bovenste plank! 'Schoftentuig' door Wim de Bie werd uitgegeven bij De Harmonie, Amsterdam, f 19,90. (WH)

Miriam Makeba

De wereldberoemde Afrikaanse zangeres Miriam Makeba (geb. 1932) belandt al vroeg in de gevangenis. Wanneer ze namelijk achttien dagen(!) oud is wordt haar moeder gearresteerd wegens het illegaal brouwen van maïsbiere. Omdat haar vader de opgelegde boete van achttien pond niet kan betalen, moeten moeder (en ook de kleine Miriam) een half jaar zitten.

Zo begint 'Mijn leven', de autobiografie die Miriam Makeba (samen met James Hall) in 1987 schreef en die kort geleden in Nederlandse vertaling is uitgebracht. Stap voor stap brengt ze in dit boek haar leven in beeld. Haar jeugd in Zuid-Afrika, haar huwelijken en natuurlijk vooral haar zangcarrière. Als zangeres van een bandje wordt ze, net twintig jaar, ontdekt; daarna stijgt haar ster snel.

Enkele jaren later, na een kleine rol in de documentaire 'Come Back, Africa!' te hebben gespeeld, maakt ze kennis met Eu-

weekblad-journalist Ernst Stempher op speurtocht naar een onopgehelderde kwestie uit de jongste geschiedenis: een korrespondentie die er zou zijn geweest tussen minister-president Colijn en de fascist Arnold Meijer.

In de zomer van 1936 dreigt een affaire met een Duitse dame van bedenkelijke reputatie de carrière van de staatsman Hendrik Colijn abrupt te beeindigen. 'Zwart Front', het blad van de fascist Arnold Meijer, grijpt deze liefdesverhouding aan om de bewindsman ten val te brengen. Zo ver komt het echter niet, al wordt de minister-president in de ministerraad wel stevig aan de tand gevoeld. Direkt na de capitulatie, in 1940, schrijft Colijn de geruchtmakende brochure 'Op de grens van twee werelden' waarin hij zich neerlegt bij de Duitse onoverwinnelijkheid. Kort daarna zoekt Meijer contact met Colijn.

ropa. Wanneer Harry Belafonte haar in 1960 in de VS introduceert heeft ze het al snel gemaakt. Een boek over een grote persoonlijkheid, dat zich laat lezen als een spannend avontuur. 'Mijn leven' door Miriam Makeba en James Hall, Van Gennep, Amsterdam, f 34,50. (WH)

Vredesbewegingen

Het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken bundelde voor de tweede keer een aantal kandidaats- of doktoraalscripties van (ex)geschiedenisstudenten. Scripties, over vredesbewegingen in Nederland, waarvan de samenstellers van mening waren dat ze een beter lot verdienen dan in een burelode te verdwijnen. Zoals al uit de eerste bundeling artikelen bleek heeft 'de' vredesbeweging in Nederland nooit bestaan. Deze tweede bundel artikelen, 'Vre-

desstreven in Nederland in de twintigste eeuw', bevestigt dat beeld alleen nog maar. Achtereenvolgens betreft het bijdragen over Nederlandse dienstweigeraars tussen 1895-1923, de totstandkoming van de Dienstweigingswet van 1923, over de Nooit-Meer-Oorlog-Federatie (1924-1933), over de Jongeren Vredesactie en de ideeën van Ghandi in de dertiger jaren, over de NH kerk en het vraagstuk van oorlog en vrede (1945-1962), over de externe contacten van Kerk en Vrede (1946-1967) en over het pacifisme van Provo in de zestiger jaren. Stuk voor stuk belangwekkende bijdragen, zeker voor geïnteresseerden in de vredesbewegingen in Nederland.

'Vredesstreven in Nederland in de twintigste eeuw', o.r.v. Joost van Vugt en Leo van Bergen, verscheen als cahier nr. 42 bij het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen, f 21,50. (WH)

Vissen

'Vissen het hele jaar door' bevat 160 pagina's informatie, verhalen en foto's over de hengelsport. Een moeilijk en vermoeiend leesbaar boek met zo'n 55 onderwerpen bijeengebracht door zeventien topvissers en materiaalspecialisten. Een boek geschreven door hengelsport-reuzen over kanjers van vissen, waarbij het de eenvoudige hengelaar duizelt van de informatie.

Overigens bevat dit werk een schat aan gegevens over vistekken, vistechieken en materiaal. Een werk aan te bevelen voor diegenen die verder willen gaan in de hengelsport dan simpelweg een paar voorntjes vangen op een mooie zomerdag. Voor echte beginners is dit werk kwa inhoud te zwaar en te inge-

wikkeld. Wat wel, in positieve zin, opvalt is de ruime aandacht voor het zeevissen.

'Vissen het hele jaar door', o.r.v. Nico de Boer en Kees Ketting, is een uitgave van Het Spectrum, Utrecht, f 49,90. (BdR)

Racisme

In het onlangs verschenen boek 'Een bleek bolwerk, Racisme en politieke strategie' betogen dertien auteurs in negen artikelen dat racisme een structureel bestanddeel vormt van de Nederlandse maatschappij. Hoewel er een aantal minder geslaagde artikelen in het boek zitten, geeft het een aardig overzicht van racistische aspecten in politieke ideologieën, het alledaagse functioneren van de Nederlandse maatschappij en het overheidsbeleid. Vooral het artikel van Kees Groenendijk over racistische aspecten in het overheidsbeleid en het functioneren van de verzorgingsstaat is interessant. Ook het artikel van Bovenkerk is boeiend. Hij maakt aannemelijk dat racistische praktijken niet voortvloeien uit vooroordelen van individuele mensen, maar dat juist reeds bestaande (onbewuste of geïnstitutionaliseerde) racistische praktijken vooroordelen over etnische groepen in de hand werken. Ten slotte moet ook het artikel van Brants en Pennings worden genoemd, die ingaan op de problemen en soms tegengestelde gevolgen van anti-racistische strijd of voorlichting. Kortom, een interessant boek over racisme in Nederland, dat de vinger legt op de racistische aspecten van economische, maatschappelijke en politieke structuren. 'Een bleek bolwerk', onder redactie van Matthijs Hisschemöller, verscheen bij Pegasus, Amsterdam, f 29,90. (WH)

Rhodesie

'Wachten op de regen' heet de roman van Charles Mungoshi en speelt in het voormalige Rhode-

sië. Lucifer, oudste zoon, heeft zijn familie achtergelaten om verder te gaan leren in de grote stad. Al die tijd heeft hij weinig tot geen contact met zijn familie gehad. Na jaren van scheiding komt hij afscheid nemen van zijn familie voor hij vertrekt naar overzee. De contacten met zijn familie verlopen uiterst stroef. De werelden liggen zover uit elkaar dat zowel de familie als Lucifer met de situatie niet goed raad weten. Voor Lucifer is het duidelijk dat hij zijn leven anders wil inrichten dan de oudere generatie, maar hij wordt toch in verwarring gebracht door de druk van familie en stam op hem als oudste zoon.

De figuur Lucifer is de personificatie van een hele grote groep jonge Afrikanen die heen en weer worden geslingerd tussen de traditionele leefvormen en de moderne tijd.

Door de sobere, uiterst boeiende verteltrant en interessante thematiek is dit boek een zeer waardevolle aankoop.

'Wachten op de regen' van Charles Mungoshi is uitgegeven bij AMBO-NOVIB in de Derde Spreker Serie, f 32,50. (KH)

Een 'must'

In 1987 verscheen de roman 'Het dikke schrift' van Agota Kristof in Nederlandse vertaling. Een boek (over een tweeling die een gevecht voert met de boze grotemensen-wereld) dat vanaf de eerste bladzijde ongemeen boeiend. Kort geleden verscheen haar tweede roman, 'Het bewijs'. Wederom een knaller van de bovenste plank.

Waar het eerste boek eindigde daar begint dit nieuwe. De twee-

lingbroers Lucas en Claus (inmiddels 15 jaar oud) hebben er voor gekozen om verder gescheiden door het leven te gaan, om te leren zonder elkaar te leven. Claus is, ondanks een gevaarlijk mijnenveld, de grens over weten te komen terwijl Lucas in grote eenzaamheid op de boerderij van, de in het eerste boek overleden, grootmoeder is blijven wonen. Op zekere dag neemt Lucas de rondlopende Yasmine met haar, door haar vader verwekte, baby in huis en tracht een nieuw leven te beginnen. Een succes wordt het niet. Na enkele jaren neemt Yasmine de benen, de kleine (misvormde) Mathias bij Lucas achterlatend. Na nog een verhouding te heb-

ben gehad (met de bibliothekaresse Clara) verkoopt Lucas de boerderij en koopt de boekwinkel van Victor (de man waar ze als tweeling al de schriften kochten om hun geschiedenis in op te schrijven).

Lucas zijn bestaan blijft voortdurend in het teken staan van de vertrokken tweelingbroer Claus. Wanneer deze eindelijk, na tientallen jaren, terugkeert heeft Lucas reeds lang de boekhandel, met onbekende bestemming, verlaten.

Voor liefhebbers van een goede roman: een absolute 'must'! 'Het bewijs' door Agota Kristof verscheen bij Van Gennep, Amsterdam, f 32,50. (WH)

Sprookjes

Van Hermann Hesse, beroemd Duits auteur uit het begin van deze eeuw en de laatste tien jaar weer sterk in de belangstelling staand, is onlangs al weer een twaalfde druk verschenen van de vertaling van zijn 'Sprookjes'. In het boek zijn negen sprookjes opgenomen. De achterflap lijkt veelbelovend: de sprookjes zouden nieuw zijn, gaan over problemen van onze wereld en een zekere actualiteitswaarde hebben. Persoonlijk heb ik deze aspecten niet echt kunnen terugvinden en ik vond de sprookjes los hiervan ook niet erg boeiend. De op de achterflap aangekondigde betovering door Hesse viel mij ook helaas niet ten deel, maar dat kan voor anderen anders liggen, gezien die vele herdrukken.

'Sprookjes' van Hermann Hesse, verscheen bij Sirius en Siderius, Den Haag, f 19,50. (KH)

Briefboeken

In 'De bretels van Jupiter' zet Jan Wolkers uiteen hoe hij Edgar Allan Poe, jaren geleden, heeft betrapt op een onjuistheid. In Poe's 'The Gold-Bug' namelijk wordt door het neerlaten van een schietlood door de linkeroogholte van een schedel de precieze plaats bepaald waar zich een schat moet vinden. Er wordt door de verkeerde oogholte gemeten waardoor de schat aanvankelijk niet wordt gevonden. Door empirisch onderzoek (!) komt Wolkers er achter dat ongeacht door welke oogholte er gemeten zou zijn, de schat te vinden moest zijn geweest.

Dit prachtige, typische Wolkers-verhaal verscheen als één van de zes zogenaamde briefboeken, een initiatief van uitgeverij De Geus.

Deze op chic papier gedrukte boekjes worden in een pastiche hoesje met bijpassend briefpapier en enveloppe op de markt gebracht. Geen van de nu uitgebrachte verhalen (elk ± 50 pagina's) is eerder in boekvorm verschenen. Wil je een vriend of vriendin interdaad een keer iets aardigs toezenden, kijk dan of één van de onderstaande titels

JAN WOLKERS

DE BRETELS VAN JUPITER

iets is om hem of haar eens te verrassen.

'De bretels van Jupiter' (Jan Wolkers), 'Meisjes vechten niet' (Marion Bloem), 'De maan' (Hermine de Graaf), 'De liefde moet niet vergeten worden' (Zhang Jie), 'Het mirakel van de hond' (Tessa de Loo) en 'De achtentwintigste dag' (Astrid Roemer) verschenen bij De Geus, Breda, f 12,50 per deel. (WH)

Botsing

'Ambivalent Avontuur' van de Senegalese schrijver Cheikh Hamidou Kane (geb. 1923) is een roman over de botsing tussen de mystiek van de Islam en de kennis van het Westen. Hoofdpersoon is Sambo Diallo, een jongen uit een adellijk Senegalees geslacht op wie het land van Diallo zijn hoop heeft gevestigd dat de aan de blanken verloren gegane onafhankelijkheid wordt teruggewonnen.

Vanaf z'n zevende jaar volgt hij de klassieke koranopleiding en uitgerekend hij wordt door zijn leraar aan extra beproevingen onderworpen. Binnen zijn familie wordt verschillend gedacht hoe hij geschoold moet worden. Om kennis te verwerven van o.a. de Westerse aanpak wordt hij na verloop van tijd naar Frankrijk gestuurd om zich verder te scholen. Sambo raakt aanvankelijk het zicht kwijt op de weg die hij wil volgen: de keuze tussen de Afroislamitische traditie enerzijds en de nieuw verworven Westerse kennis anderzijds. Tenslotte komt hij tot rust bij een samensmelting van beide. Deze filosofische roman is zonder meer een verrijking van de Afri-

kaanse Bibliotheek, de reeks waarin dit boek verscheen. 'Ambivalent avontuur' door Cheikh Hamidou Kane verscheen bij 'In de Knipscheer', Haarlem, f 29,50. (WH)

Liefde

„Een van de beoogde doelen van dit boek is, het begrip liefde te bevrijden van onze huidige ziekelijke overwaardering van het ontvangen van liefde. (...) We moeten onze aspiraties weer verhogen van liefde ontvangen naar liefde geven.”

Aldus de Amerikaanse psychiater Willard Gaylin in zijn boek 'Rediscovering Love' (New York 1986), dat in vertaling verscheen bij Ambo onder de titel 'Liefhebben'. Gaylin stelt dat de behoefte aan liefde en de behoefte aan liefhebben bijna lijnrecht tegenover elkaar staan en dat we hard op weg zijn naar een liefdeloze wereld. Sinds Freud - Gaylin noemt zich freudian - zou de liefde gereduceerd zijn tot niet meer dan een aanhangsel van de seksualiteit. En zegt hij: *„Met de seksuele bevrijding van de laatste twintig jaar begint de leegheid en het onbevredigende karakter van seksualiteit los van liefde tot grote delen van de bevolking door te dringen. Het is tegenwoordig voor veel jonge mensen gemakkelijker met elkaar naar bed te gaan dan een vertrouwelijke of intieme relatie op te bouwen. Het is gemakkelijker een vreemde hun geslachtsdelen te tonen dan hun gevoelens.”*

Gaylin's boek is een - enthousiast en meeslepend geschreven - pleidooi voor de herwaardering van de (gevende) liefde als elementaire voorwaarde van het menselijk bestaan. Hoewel ik 't met die hoofdlijn wel eens ben, heb ik nogal wat vragen bij diverse opvattingen van de auteur. Bijv. over de geponeerde tegenstelling tussen mannelijke en vrouwelijke homoseksualiteit, over exploitatie als noodzakelijke prijs voor volledige overgave e.d. Maar desondanks, of misschien wel dank zij, biedt Gaylin's boeiende boek genoeg stof tot nadenken.

'Liefhebben' door Willard Gaylin verscheen bij Ambo, Baarn, 239 blz., f 29,50. (FS)

Liefde (2)

Dat ook Aristoteles al liet weten dat liefde meer van doen heeft met het schenken van genegenheid dan met het gericht zijn op ontvangen daarvan, is te lezen in 'Vertoog over de liefde' van de arts dr. J.V. Meininger, dat als ondertitel draagt 'Een beschouwing van de liefde met voorbeelden uit de literatuur en de geschiedenis'. Die voorbeelden lopen in de honderdtallen in deze dikke Aula-paperback en ze verhalen over dichters, troubadours, mythologische helden, artsen, filosofen, schrijvers uit de oudheid, de middeleeuwen

en het recente verleden, uit oost en west, noord en zuid, van het Gilgamesh-epos (bijna 2000 jaar voor Boeddha) tot de Noordse Edda's, van de Arthuroromans tot hedendaagse dichters en tv-romantiek. Bij lezing van al dit spannends - want dat is het vaak - dringt zich het beeld op van de bekende omgevallen boekenkast en ik vermoed dat maar héél weinig lezers of lezeressen na lezing kunnen zeggen dat ze het meeste al wisten.

Meininger zoekt in 15 hoofdstukken naar de relaties van liefde met verliefdheid, begeerte, erotiek, seksualiteit, huwelijk, dood, religie, ziekte e.a. Het boek laat zich makkelijk lezen door de vlotte verteltrant van de auteur, die harde, normatieve uitspraken niet schuwt, noch een menigmaal cynische humor. Uit het geheel kwam op mij een nogal somber en troosteloos mens- en wereldbeeld over en Meininger stelt ook zelf in zijn korte slotwoord: 'Wie om zich heen ziet, behoeft geen moeite te doen om overal verval en ondergang waar te nemen en vervuld te raken van het doodsbewustzijn'. Wanneer hij niettemin direct daarop de voorbereiding van een tweede deel van zijn 'Vertoog' aankondigt - waarin hij o.a. de vraag of liefde dan dood en tijd te boven gaat wil behandelen - merk ik daar toch naar uit te kijken. Niet het minst omdat ik benieuwd ben of de veelbeleden Meininger daarin wel de ideeën over liefde van een aantal hedentijdse stromingen (humanistische psychologie, psychosynthese, neo-Jungianen, anthroposofen) aan bod zal

teur geen onbekende zijn: Joachim-Ernst Behrendt, befaamd Duits jazzcriticus en producent van grammofoonplaten, concerten en radioprogramma's en schrijver van meer dan 20 boeken, waaronder het veel vertaalde naslagwerk Het Jazzboek.

Behrendt (geb. 1922 in Berlin) begon aan 'een speurtocht door muziek, wording en bewustzijn', zoals de ondertitel luidt van zijn hier besproken boek 'Nada Brahma. De wereld is geluid'. Een tocht die hem vele jaren door Europa, Azië, Afrika, Latijns-Amerika en de V.S. voerde en door de moderne wetenschappen, kunst, filosofie en vele spirituele tradities.

Wist u dat de 17e eeuwse Johann Kepler z'n beroemdste boek De Harmonice Mundi noemde (de harmonie der wereld; waarop Hindemith zijn gelijknamige opera baseerde), alsof het over muziek handelde en niet over planeten en dat hij zich ook meer musicus dan astronoom voelde? Dat de fysicus Max Planck tot zijn quantumtheorie kwam door het springen van tonen in de boventoonreeks van een geheel getal naar de volgende? Dat Pythagoras een steen bevroren muziek noemde, een uitspraak die volledig door de moderne wetenschap wordt onderschreven? Dat de grote tenorsaxofonist John Coltrane (†1967) aan de wieg stond van een nieuw muzikaal bewustzijn in de westerse wereld door zijn studie en uitvoering van Aziatische muziek? Dat er rechtstreekse verbanden zijn tussen de muziek van bijv. Santana, Don Cherry, Ravi Shankar en ook van minimal music componisten als Philip Glass en Peter Michael Hamel met boeken van Hermann Hesse als 'Siddhartha' en het 'Glasperlenspiel'? Kortom, of het nu gaat over Zen en het Japan van nu, India en jazz, Geluid in de buik of De tempel in het oor, de erudiete Behrendt voert je de wereld van het geluid binnen (en geeft lijsten met verwijzingen naar relevante platen) op een enorm fascinerende manier!

'Nada Brahma. De wereld is geluid' door Joachim-Ernst Behrendt verscheen bij East-West Publications, Den Haag/Londen 1988, 265 blz. f 35,-. (FS)

Karen en Wim Heij
Bram de Ridder
Frank Spoelstra
Wessel Visser

Verhoog over de liefde J. V. Meininger

Een beschouwing van de liefde met voorbeelden uit de literatuur en de geschiedenis

laten komen, die ik in dit boek heb gemist.

'Verhoog over de liefde' door J.V. Meininger verscheen bij Het Spectrum, Utrecht, 350 blz. f 39,90. (FS)

Muziek

Er is een schitterend boek verschenen voor de liefhebbers van muziek, filosofie en wetenschapsoontwikkeling. Tenminste voor jazzminnenden zal de au-

